

Seksualno zlostavljanje u Katoličkoj Crkvi - karakteristike osoba koje zlostavljaju i smjernice za prevenciju kroz svećeničku formaciju

Perić, Matej

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:478463>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

**Seksualno zlostavljanje u Katoličkoj Crkvi - karakteristike osoba
koje zlostavljaju i smjernice za prevenciju kroz svećeničku
formaciju**
(Diplomski rad)

Mentor:
Doc. dr. sc. Josip Bošnjaković

Student:
Matej Perić

Đakovo, 2019.

Sadržaj

Sažetak	3
Summary	4
Uvod.....	5
1. Opći podaci i klasifikacija seksualnog zlostavljanja.....	7
1.1. Seksualno zlostavljanje pred svjetovnim zakonodavstvom	8
1.2. Seksualno zlostavljanje pred crkvenim zakonodavstvom.....	9
1.3. Pedofilija, efebofilija, hebofilija	11
2. Povijesni pregled seksualnog zlostavljanja od strane klera.....	12
2.1. Prva Crkva.....	13
2.2. Srednji vijek	14
2.3. Reformacija i vrijeme nakon Tridentskog sabora.....	15
2.4. Devetnaesto stoljeće.....	17
2.5. Dvadeseto stoljeće	20
2.6. Dvadeset i prvo stoljeće	23
3. Seksualno zlostavljanje od strane klera.....	25
3.1. Statistike	25
3.1.1. Njemačka biskupska konferencija	26
3.1.2. Irska	28
3.1.3. Australija	28
3.1.4. Nizozemska	31
3.1.5. Sjedinjene Američke Države.....	33
3.2. Opći pregled istraživanja o zlostavljanju od strane klera	36
4. Karakteristike seksualnog zlostavljača.....	37
4.1. Povećana prisutnost drugih psihičkih poremećaja.....	38

4.2.	Nedostatak empatije.....	38
4.3.	Neuobičajen način percepcije i razmišljanja	40
4.4.	Sposobnost ophođenja sa stresom	41
4.5.	Ophođenje s autoritetom	42
4.6.	Afektivni poremećaji	42
4.7.	Seksualna naivnost.....	43
4.8.	Emocionalna deprivacija tijekom ranog djetinjstva i djetinjstva općenito	45
4.9.	Zavođenje u djetinjstvu	46
5.	Smjernice za prevenciju seksualnog zlostavljanja s naglaskom na period svećeničke formacije.....	47
5.1.	Stručna selekcija pri primanju u sjemenište	47
5.2.	Afektivnost	50
5.3.	Duhovnost zajedništva	52
5.3.1.	Naučiti živjeti u osamljenosti	52
5.3.2.	Razviti zdrava prijateljstva.....	53
5.4.	Integracija agresivnosti	54
5.5.	Učiti o seksualnosti.....	56
5.6.	Važnost odgojitelja i njihove edukacije u formaciji bogoslova	57
	Zaključak	57
	Literatura	60

Sažetak

Ovaj diplomski rad govori o seksualnom zlostavljanju maloljetnika od strane klera i crkvenih službenika u Katoličkoj Crkvi. Seksualno zlostavljanje predstavlja ogroman problem s kojim se Crkva zadnjih desetljeća suočava. Ovo djelo usmjereno je prvenstveno na prepoznavanje potencijalnih zlostavljača i prevenciju seksualnog zlostavljanja, ali također pokušava načiniti opći pregled seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj Crkvi kao i pojašnjenje samog fenomena seksualnog zlostavljanja.

U prvom dijelu rada prikazan je i objašnjen fenomen seksualnog zlostavljanja, objašnjen kao zločin sa strane civilnog kao i crkvenog zakonodavstva ali bez gubitka perspektive kako je seksualno zlostavljanje i grijeh i bolest.

Drugi dio prikazao je povijest seksualnog zlostavljanja u Kršćanskoj pa kasnije i Katoličkoj Crkvi i on nam pokazuje kako to nije nov fenomen nego seže duboko u povijest, dok su u trećem dijelu doneseni podaci o seksualnom zlostavljanju maloljetnika od strane klera u zemljama u kojima su opsežnija istraživanja provedena. Tu možemo zamijetiti određena odstupanja od populacije i specifičnostima koje možemo zamijetiti kod klerika i crkvenih službenika.

Četvrti se dio rada bavi karakteristikama seksualnih zlostavljača prema kojima ih možemo prepoznati i dijagnosticirati njihove sklonosti dok se peti dio bavi prevencijom seksualnog zlostavljanja, što kroz prepoznavanje potencijalnih zlostavljača što kroz odgoj i formaciju za svećeništvo.

Ključne riječi: seksualno zlostavljanje, karakteristike, prevencija, prepoznavanje, formacija

Summary

Clerical abuse in Catholic Church – characteristics of abusers and guidelines for prevention through formation

This paper speaks about clerical abuse of minors in Catholic Church. Sexual abuse is tremendous problem the Church is facing through last few decades. This work is primarily focused on recognition of potential abusers and prevention of sexual abuse. Also tries to make general overview of clerical abuse phenomenon in Catholic Church and also explain sexual abuse generally.

First part of this paper shows us sexual abuse phenomenon and explain it as a crime from a standpoint of civil law, and also as a crime from a canon law standpoint. Important thing in this part is not to lose consciousness sexual abuse is not just a crime, is also sin and illness of some kind.

Second part is showing history of clerical abuse in Church, from Christian to Catholic and explain us how clerical abuse is not new phenomenon. We can follow clerical abuse to the first centuries of Church. In third part of our paper we can find data about clerical abuse of minors in Catholic Church in countries which are made extensive researches about it. In this part we can see some declinations of general populations and some specificity of clerical population.

Fourth part of this work is dedicated to characteristics of sexual abuser. By these characteristics we can recognize i diagnose their preferences. Fifth part is about prevention of sexual abuse in Catholic Church. We can prevent abuse through recognition potential abusers and through upbringing and formation for priesthood in seminary.

Keywords: sexual abuse, characteristics, prevention, recognition, formation

Uvod

U ovom diplomskom radu kroz pet poglavlja obradit ćemo seksualno zlostavljanje, s naglaskom na seksualno zlostavljanje maloljetnika od strane klera i crkvenih službenika u Katoličkoj Crkvi. Seksualno zlostavljanje je problem na nekoliko razina. Ono je i zločin i grijeh ali i poremećaj, stoga zahtjeva fokus na svaki aspekt toga fenomena. Najvažnije je suočiti se s događajima iz prošlosti i učiniti sve da bismo izbjegli buduće probleme oko seksualnog zlostavljanja maloljetnika.

Prvo poglavlje posvetit ćemo fenomenu seksualnog zlostavljanja, definiraju istoga i njegovoj klasifikaciji. Donijet ćemo nekoliko općih podataka da bismo kasnije mogli lakše usporediti opću populaciju sa populacijom klerika i crkvenih službenika koju ćemo obrađivati u kasnijim dijelovima diplomskog rada. Također ćemo pojasniti fenomen seksualnog zlostavljanja sa strane civilnog zakonodavstva i kako se kanonsko pravo odnosi prema istome, a posljednji dio poglavlja posvetit ćemo podjeli seksualnog zlostavljanja maloljetnika na pedofiliju i efebofiliju.

U drugom ćemo poglavlju dati povijesni pregled seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj Crkvi, odnosno u Crkvi od početaka kršćanstva pa nadalje. U tom dijelu nastojat ćemo prikazati kako seksualno zlostavljanje nije nov fenomen koji je postao aktualan kroz dvadeseto stoljeće nego da je postojao od samog nastanka Crkve i da se ona s njim bori od prvih stoljeća.

Treći dio rada donosi pregled određenih podataka o seksualnom zlostavljanju maloljetnika od strane klera koje se događalo kroz dvadeseto stoljeće jer on njemu imamo najviše podataka, odnosno o tom periodu su obavljena najsistematičnija istraživanja koja nam donose detaljan prikaz koliko je klerika i crkvenih službenika u tome sudjelovalo, kakav je sastav žrtava prema spolu, dobi i sl. Bit će obuhvaćena istraživanja i izvještaji bilo zemalja bilo biskupskih konferencija koja su se kroz posljednja desetljeća posvetila fenomenu seksualnog zlostavljanja s naglaskom na klerike i Crkvene službenike.

Četvrto poglavlje ovoga rada fokusirano je na karakteristike seksualnih zlostavljača. Predstaviti ćemo neke zajedničke točke i osobine koje se mogu zamijetiti kod seksualnih zlostavljača. One će onda biti u službi suočavanja sa seksualnim zlostavljanjem kao i prepoznavanjem seksualnog zlostavljanja, također mogu biti u službi prevencije potencijalnih zlostavljača i sprječavanja da se takve stvari u budućnosti događaju.

Posljednje, peto poglavlje, za cilj ima donijeti nekoliko savjeta i smjernica koje bi pomogle pri prevenciji seksualnog zlostavljanja i pomoći potencijalnim zlostavljačima. Izdvojiti

ćemo nekoliko područja na kojima se može raditi kao što su bolja selekcija pri ulasku u sjemenište, rad odgojitelja s bogoslovima, bolja edukacija što se seksualnosti tiče kao i rad na duhovnosti koji je izrazito važan kod formacije budućeg svećenika. Na samom kraju ovog poglavalja kao i cijeloga rada, dio prostora posvetit ćemo isticanju važnosti odgojitelja u samom procesu formacije kao i njihove zrelosti i edukacije kako bi se mogli nositi s izazovima koji se pred njima nalaze.

1. Opći podaci i klasifikacija seksualnog zlostavljanja

Sam fenomen seksualnog zlostavljanja teško je proučavati zbog njegove prirode i teškoća koje se javljaju kod žrtava, od straha, stigmatizacije, osjećaja krivnje zbog toga što su zlostavljani ili sličnih osjećaja. Također se susrećemo i s nedovoljnim poznavanjem problema što smanjuje osjetljivost okoline na takve slučajeve, a poteškoće se javljaju i zato što najčešće takvi zločini nemaju svjedoka ili ih počinitelji skrivaju. Na taj način teže se otkrivaju ovakve vrste zlostavljanja što otežava i samo njegovo proučavanje kao i nemogućnost sagledavanja realnog stanja kada su u pitanju statistike jer puno zlostavljanja ostane neotkriveno ili prođe jako puno vremena između otkrivanja zlostavljanja i samog zlostavljanja.¹ Istraživanja pokazuju kako seksualna zlostavljanja kod djece najčešće počinju između četvrte i osme godine. Svaka četvrta djevojčica i svaki šesti dječak dožive neki oblik zlostavljanja koji podrazumijeva da ga odrasla osoba prisili na sudjelovanje u seksualnim aktivnostima koje ne uključuju samo spolni odnos.

Seksualne radnje na koje znaju biti prisiljeni mogu biti i oralni ili analni odnos, masturbacija, milovanje spolnih organa ili izlaganje pornografskim ili erotskim sadržajima u obliku videosnimaka, slika, fotografija, časopisa ili nekih sličnih materijala.² Finkelhor i sur. nalaze da su u 90% slučajeva seksualnog zlostavljanja počinitelji muškarci.³ Dakle kada govorimo o seksualnom zlostavljanju djece, posebice pedofiliji možemo reći kako su većinom muškarci osobe koje zlostavljaju jer se kod žena zlostavljanje djece pojavljuje izrazito rijetko. Valja napomenuti kako tu govorimo samo o činima zlostavljanja, dok se po seksualnom interesu za djecu spolovi ne razlikuju pretjerano.⁴ Kod seksualnog zlostavljanja najčešći su počinitelji, prema statističkim podacima njih oko 80%, djeci poznate, bliske ili drage osobe kao što su rođaci, roditelji, skrbnici, odgojitelji ili profesori. Zlostavljanje najčešće ne ostvaruju silom ili fizičkim pritiscima koliko nagovaranjem, potkupljivanjem, pritiscima, prinudom ili sličnim nenasilnim metodama, a prijetnjama, zastrašivanjem ili ucjenama djecu obvezuju na šutnju o zlostavljanju.⁵

¹ Usp. Vesna ĆORIĆ, Gordana BULJAN FLANDER i Domagoj ŠTIMAC, Seksualno zlostavljanje djece: Dijagnostička obrada i čimbenici koji utječu na razotkrivanje, u: *Paediatrica Croatica* 52 (2008.) IV., 265.

² Usp. *Seksualno zlostavljanje djece*, u: <http://cnzd.org/edukacija/seksualno-zlostavljanje-djece> (3.5.2019.)

³ Usp. Gordana BULJAN FLANDER i Ivana ĆOSIĆ, Prepoznavanje i simptomatologija zlostavljanja i zanemarivanja djece, u: *Medix*, 51 (2003.), IX., 122.

⁴ Usp. Mike FREEL, Child Sexual Abuse and The Male Monopoly: An Empirical Exploration of Gender and a Sexual Interest in Children, u: *British Journal of Social Work*, 33 (2003.), 481 – 498.

⁵ Usp. *Seksualno zlostavljanje djece*, u: <http://cnzd.org/edukacija/seksualno-zlostavljanje-djece> (3.5.2019.)

Seksualno zlostavljana djeca tajnu znaju čuvati godinama. Teško im je govoriti o tome iskustvu, ono se pretvara u nešto tajnovito, a ujedno i zbunjujuće i stresno za njih stoga se rijetko nađu u situaciji koja je prigodna za razgovor o toj temi. Još jedna od poteškoća u proučavanju ove teme je i ta da najčešće (podaci variraju) između 30 i 80% seksualno zlostavljane djece ne govori o svome zlostavljanju do svoje odrasle dobi. Postoji mnogo razloga zašto je tako. To se objašnjava nedostatkom razumijevanja zlostavljajućeg aspekta tog događaja, razne emocionalne motive ili pak amneziju djece, odnosno njihovo aktivno nastojanje kako bi zaboravili ili pak isključili pamćenje na zlostavljanje koje se dogodilo.⁶ Radi toga imamo ograničenu, ne posve točnu niti potpuno reprezentativnu količinu podataka te nam fenomen seksualnog zlostavljanja nije u velikoj mjeri poznat niti razjašnjen. Ne smijemo zaboraviti kako dosta žrtava čak nikad ne prijavi zlostavljanje što je još veća poteškoća za cjelovito sagledavanje problema.⁷ Također jedna od opasnosti zlostavljanja je ta da će značajan dio zlostavljane djece u budućnosti postati zlostavljači. Možemo pronaći podatak kako otprilike trećina žrtava zlostavljanja kasnije postanu osobe koje zlostavljaju (s tim da se to odnosi na muškarce, kod žena se brojka vrti oko 2%).⁸ Stoga je važno paziti i na prevenciju te zaštitu djece jer time pazimo da današnja žrtva ne postane potencijalni napadač.

Teško je definirati pojam seksualnog zlostavljanja djece, stoga se danas još uvijek mnogi spore što bi se pod tim pojmom podrazumijevalo. Važno je shvatiti da sam seksualni čin koji osoba učini s djetetom nije jedini način seksualnog zlostavljanja. Prema širokoj definiciji, seksualno zlostavljanje je uključivanje zavisnog, razvojno nezrelog djeteta ili adolescenta (maloljetne osobe) u seksualne aktivnosti, koje ono ne može razumjeti, na koje ne može dati zreli pristanak i koje ugrožavaju socijalne tabue obiteljskog života.⁹

1.1. Seksualno zlostavljanje pred svjetovnim zakonodavstvom

Seksualno se zlostavljanje prema kaznenom zakonu Republike Hrvatske definira kao spolni odnošaj ili spolna radnja izjednačena sa spolnim odnošajem s djetetom mlađim od petnaest godina ili navođenje djeteta da izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju s

⁶ Usp. Vesna ĆORIĆ, Gordana BULJAN FLANDER i Domagoj ŠTIMAC, *Seksualno zlostavljanje djece: Dijagnostička obrada i čimbenici koji utječu na razotkrivanje*, 265.

⁷ Usp. Renata MILJEVIĆ-RIDIČKI, *Zlostavljanje djece: oblici zlostavljanja i njihovo prepoznavanje*, u: Društvena istraživanja Zagreb, 19/20 (1995.), IV. – V., 546.

⁸ Usp. Melissa GLASSER, Itamar KOLVIN, Diane CAMPBELL, A. GLASSER, Ilia LEITCH i Simone FARRELLY, *Cycle of child sexual abuse: link between being a victim and becoming a perpetrator*, u: British Journal of Psychiatry, 179 (2001.), 484.

⁹ Usp. Vesna ĆORIĆ, Gordana BULJAN FLANDER, i Domagoj ŠTIMAC, *Seksualno zlostavljanje djece: Dijagnostička obrada i čimbenici koji utječu na razotkrivanje*, 265.

trećom osobom, ili pak navođenje da dijete nad sobom izvrši spolnu radnju izjednačenu sa spolnim odnošajem. Pod spolno zlostavljanje i iskorištavanje djeteta prema zakonima Republike Hrvatske spada i zadovoljenje pohote pred djetetom što podrazumijeva činjenje spolnih radnji namijenjenih zadovoljavanju vlastite ili tuđe pohote. Osim toga zakon pod tim pojmom podrazumijeva i mamljenje djece, podvođenje djece, korištenje djece za pornografiju, pornografske predstave, upoznavanje djece mlađe od petnaest godina sa pornografijom na način da im se proda, pokloni, prikaže ili javnim izlaganjem, ili posredstvom računalnog sustava, mreže ili medija za pohranu računalnih podataka ili na neki drugi način učini pristupačnim neki od spisa, slika ili audiovizualnih sadržaja.¹⁰

1.2. Seksualno zlostavljanje pred crkvenim zakonodavstvom

Što se crkvenog zakonodavstva tiče ono o spolnom zlostavljanju govori u knjizi VI. Zakonika kanonskog prava pod nazivom Kaznene mjere u Crkvi pod naslovom V. – kažnjiva djela protiv posebnih obveza. Posebno o tome govori kan. 1395. § 2. koji govori o kažnjivim djelima klerika protiv šeste Božje zapovijedi. U ovom kanonu, točnije njegovu drugom paragrafu spominje se kao posebno kažnjivo djelo grijeh protiv šeste Božje zapovijedi. Posebne okolnosti takvog grijeha protiv šeste Božje zapovijedi su kada je kažnjivo djelo učinjeno prisilom ili prijetnjama, javno ili s osobom mlađom od šesnaest godina. Za takvo djelo predviđena je kazna koja ne isključuje ni otpust iz kleričkog staleža ako to slučaj zahtijeva.¹¹ Do sad navedena djela, odnosno djela navedena u § 2. smatraju se kažnjivim djelima s posebnim otežavajućim okolnostima. Djelo s posebnim otežavajućim okolnostima dakle mora biti učinjeno ili nasilno, ili uz prijetnje ili javno ili s osobom mlađom od 16 godina neovisno o spolu pa čak i uz njezin pristanak. Ako bilo što od navedenoga bude karakteristika toga slučaja on spada u kategoriju kažnjivih djela s posebnim otežavajućim okolnostima. Nas u ovom slučaju posebno zanima situacija kada se grijeh protiv šeste Božje zapovijedi učini sa djetetom mlađim od šesnaest godina.

U originalnom tekstu dob je ograničena na maloljetnu osobu mlađu od 16 godina dok je kasnije, 30. travnja 2001. godine, papa Ivan Pavao II. objavio apostolsko pismo u obliku motu propria pod nazivom *Sacramentorum sanctitatis tutela, (Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis)*. U njemu je tekst kan. 1395. §2. promijenjen na

¹⁰ Usp. *Kazneni zakon* GLAVA SEDAMNAESTA (XVII.) KAZNENA DJELA SPOLNOG ZLOSTAVLJANJA I ISKORIŠTAVANJA DJETETA

¹¹ Usp. *Zakonik kanonskog prava* (1983.), 1395. §2.

način da je dob za kažnjivo djelo nad maloljetnikom podignuta na 18 godina, tj. da se kažnjivim smatraju sva djela s osobama mlađim od 18 godina.¹² Na taj način postrožuju se kriteriji, odnosno na neki način se usklađuje crkveno zakonodavstvo sa svjetovnim koje je tada sva djela zlostavljanja maloljetnih osoba gledala kao kažnjiva.

Kaznene mjere predviđene za kažnjiva djela protiv šeste Božje zapovijedi s posebnim otežavajućim okolnostima su *ferendae sententiae*. One su neodređene, ali obvezatne. Iako se kaznene mjere predviđene za čine iz kan. 1395. § 2. čine blažima od kaznenih mjera koje su predviđene za čine iz § 1., dok se djela navedena u § 2. čine objektivno teža, treba imati u vidu kako crkveni sudac izricanju kazni mora uzeti u obzir i kazne koje će za isto djelo izreći nadležne građanske sudske vlasti, pa tako crkveni sud mora voditi računa o tome kakvu mu je kaznu propisala mjerodavna svjetovna sudska vlast.¹³ To se odnosi na kan 1344. koji predviđa izricanje blaže kazne ili pak upotrebu pokore u slučaju da se krivac sam popravio i uklonio sablazan ili ako sudac smatra da ga je svjetovna vlast dovoljno kaznila za njegova djela.¹⁴ Iz tog razloga su kazne za objektivno teže čine ipak lakše nego za čine kao što je prilježništvo, koje je objektivno lakše i čini manje zla i Crkvi i kleriku kao i osobi s kojom je čin učinjen, jer u tom slučaju kažnjivo djelo ne potpada pod svjetovne vlasti niti je takav čin kažnjiv od strane svjetovne sudske vlasti nego je cjelokupna kazna izrečena od strane crkvene sudske vlasti budući da se samo u crkvenom zakonodavstvu to djelo smatra kažnjivim.

Apostolsko pismo također donosi još neke novosti budući da su u praksi pojedini ordinariji činili pogreške, posebice se misli na podcjenjivanje pedofilije i čina seksualnog zlostavljanja maloljetnika, pa su se pri kažnjavanju ograničavali samo na premještanje zlostavljača na druge župe ili s jedne službe na drugu.¹⁵ Zbog toga jer takvi postupci nisu bili ispravan put kojim bi se mogla ostvariti pravednost Sveta Stolica je odlučila sebi prisvojiti pravo odlučivanja kada se radi o kaznenim djelima s osobama mlađim od 18 godina, posebice zbog težine kažnjivog djela.¹⁶

Papa Franjo kasnije je proširio kaznenu odgovornost zlostavljača izjednačivši i ranjive osobe s maloljetnicima u motu propriu *La tutela dei minori*. Također je određeno i vrijeme za

¹² Usp. Josip ŠALKOVIĆ, *Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1395.)*, u: *Bogoslovska smotra*, 79. (2009.) II., 257.

¹³ Usp. *Isto*.

¹⁴ Usp. *Zakonik kanonskog prava* (1983.), 1344. br. 2.

¹⁵ Usp. Josip ŠALKOVIĆ, *Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1395.)*, 259.

¹⁶ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Sacramentorum sanctitatis tutela – historical introduction*, (2001.), u: http://www.vatican.va/resources/resources_introd-storica_en.html (20.5.2019.)

zastaru koje traje dvadeset godina (u slučaju zlostavljanja maloljetnika računa se dvadeset godina od njegove punoljetnosti). U tom dokumentu papa donosi i još nekoliko smjernica i odrednica što se tiče samog postupka.¹⁷ Najnoviji dokument izdan je u svibnju 2019. godine u kome papa određuje nužnost organiziranja sustava za prijavu zlostavljanja na razini biskupija te nalaže važnost zaštite onih koji prijave zlostavljanje. Također navodi neke novine u postupku te je važna novost i uvođenje biskupa metropolita u istragu ako se radi o optužbi njegova sufragana.¹⁸

1.3. Pedofilija, efebofilija, hebofilija

Dijagnostički i statistički priručnik za mentalne poremećaje (DSM 5) stavlja navedene fenomene pod parafilije. To su poremećaji kod kojih osobu uzbuđuje nešto (osoba ili stvar) što nije zreo ljudski partner koji bi mogao dati pristanak za seks. Pod parafilije spadaju fetišizam, voajerizam, ekshibicionizam, froterizam, zoofilija, nekrofilija kao i mnogi drugi poremećaji.¹⁹ Mi ćemo se u ovom radu posebno posvetiti pedofiliji kao najkarakterističnijem poremećaju koji se veže uz seksualno zlostavljanje djece od strane klera, kao i efebofilije koja je povezana uz pedofiliju, tj. zlostavljanje maloljetnika. Dijagnostički i statistički priručnik (DSM 5) pedofiliju definira kao seksualni poremećaj u kome odrasla osoba ima želju za spolnom aktivnošću s predpubertetskom djecom.²⁰

U literaturi možemo pronaći različitu klasifikaciju poremećaja. Tako da se ovaj poremećaj dijeli na pedofiliju i efebofiliju, odnosno hebofiliju. Pedofilija se tako odnosi na sklonost odrasle osobe prema djeci staroj do trinaest godina dok se efebofilija odnosi na sklonost odrasle osobe prema djeci starijoj od trinaest godina. Efebofilija je sklonost odraslih osoba ka dječacima starijim od trinaest godina dok se hebofilija odnosi na djevojčice.

Pod pedofiliju spadaju i osobe koje nisu punoljetne pred zakonom ali imaju seksualnu sklonost prema djeci koja su od njih mlađa barem pet godina.²¹ Kod nekih istraživača izraz hebofilija se pak odnosi na seksualnu privlačnost prema pubertetskim ili post-pubertetskim maloljetnicima dok se efebofilija koristi za slučajeve u kojima je ta privlačnost prvenstveno

¹⁷ Usp. PAPA FRANJO, *La tutela dei minori*, (2019.), u : http://www.vatican.va/resources/resources-protezioneminori-legge297_20190326_en.html (12.5.2019.)

¹⁸ Usp. PAPA FRANJO, *Vox estis lux mundi*, (2019.), u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/motu-proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190507_vos-estis-lux-mundi.html (10.5.2019).

¹⁹ Usp. AMERIČKA PSIHIJATRIJSKA UDRUGA, *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje (DSM-5)*, Jastrebarsko, 2014., 685.

²⁰ Usp. *Isto*. 697.

²¹ Usp. Ivan ŠTENGL, *Seksualno zlostavljanje maloljetnika mogući profil pedofiliji sklone osobnosti klerika*, u: *Bogoslovska smotra*, 82 (2012.) II., 349 – 350.

usmjerena prema muškom rodu. Mi ćemo u ovom djelu koristiti termin „pedofilija“ u kontekstu seksualne privlačnosti odrasle osobe prema prepubertetskoj djeci, a termin „efebofilija“ ćemo koristiti u kontekstu seksualne privlačnosti odrasle osobe prema pubertetskoj djeci odnosno starijim maloljetnicima neovisno o spolu.²² Za granicu između pedofilije i efebofilije koristit ćemo trinaestu godinu.

2. Povijesni pregled seksualnog zlostavljanja od strane klera

Mnogi krivnju za seksualno zlostavljanje djece od strane klera vide u prethodnom, dvadesetom stoljeću, posebice u periodu nakon promjena u društvu i seksualne revolucije koja se dogodila tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina istoga stoljeća, navodeći kako prije toga nije postojalo zlostavljanje ili ga je bilo izuzetno malo.²³ Sličnog stava je i papa emeritus Benedikt XVI.²⁴ Iako je istina da je vrhunac slučajeva zlostavljanja u tome periodu teško je povezati taj vrhunac sa društvenim promjenama jer osobe koje su tada bili zlostavljači obilježeni su prijašnjim vremenom i odgojem, ređeni su i odrasli u ranijem dobu, prije II. vatikanskog sabora. Također teolog Thomas Reese zamjećuje grešku u Ratzingerovu stavu, gdje on primjećuje samo problem u činima zlostavljanja, ignorirajući još veći problem, zataškavanje istih.²⁵ Većina kritiku ovakvoga stava temelji na podacima da je zlostavljanja bilo u periodu koji je prethodio i seksualnoj revoluciji kao i II. vatikanskom koncilu. Carola i dr. tako navode kao glavni problem zloupotrebu moći i vlasti i klerikalizam a ne seksualnu revoluciju kao temelj pojave zlostavljanja maloljetnika od strane klera.²⁶ Ona se može smatrati jednim od krivaca ali nipošto glavnim i osnovnim krivcem kako to neki pokušavaju predstaviti. Ako pogledamo dovoljno daleko u prošlost, do samih početaka Crkve, i malo više istražimo, primijetit ćemo kako je seksualno zlostavljanje dugotrajan problem koji seže do samih početaka Crkve. Nije dakle seksualno zlostavljanje djece od strane klera ništa ekskluzivno što pripada novijem vremenu, niti je naravno specifikum Katoličke Crkve što ćemo i dotaknuti kroz ovaj

²² Usp. Pam CARTOR, Peter CIMBOLIC, i Jennifer TALLON, Differentiating Pedophilia from Ephebophilia in Cleric Offenders, u : *Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention*, 15, (2008.), 312.

²³ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, , Kevin Mayhew, Great Britain, 2011.,19.

²⁴ Usp. BENEDIKT XVI, *Crkva i sablazan seksualnog zlostavljanja*, Tonimir, Varaždinske toplice, 2019., 9 – 10.

²⁵ Usp. Thomas REESE, *Benedict's unfortunate letter ignores the facts on the Catholic sex abuse crisis*, (2019.), u: <https://religionnews.com/2019/04/15/benedicts-unfortunate-letter-ignores-the-facts-on-the-catholic-sex-abuse-crisis/> (24.6.2018.)

²⁶ Usp. Joseph CAROLA, Mark ROTSAERT, Michelina TENACE i H. Miguel YANEZ, *Teološke refleksije o seksualnom zlostavljanju djece u Katoličkoj Crkvi*, u: *Prema ozdravljenju i obnovi: Simpozij 2012. održan na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu o seksualnom zlostavljanju maloljetnika*, priredili Charles J. SCICLUNA, Hans ZOLLNER i David J. AYOTTE, Zagreb, 2012., 205 – 213.

rad. Stoga ćemo u ovom dijelu rada posvetiti nekoliko stranica povijesnom pregledu slučajeva seksualnog zlostavljanja ili izvora koji o istome govore te ćemo pokušati iz slučajeva koje smo naveli izvući nekoliko zajedničkih faktora i ako bude moguće odrediti način odgovora Crkve na zločine koje su klerici kroz te periode činili. Naravno ako je postojao unificirani način odgovora.

2.1. Prva Crkva

Većina izvještaja, spisa ili svjedočanstava koja imamo o seksualnom zlostavljanju djece su slučajni i nisu bili pisani s namjerom da nam svjedoče o tim činima, stoga treba pažljivo pristupiti tim dokumentima ili izvorima koji govore o tim fenomenima. Naravno, kada se to spominje u počecima Crkve nikad ne možemo biti potpuno sigurni da se radi o tako specifičnim stvarima, nego idemo do dosta vjerojatne sigurnosti. Često se uzima citat iz *Didachea*, jednog od najranijih kršćanskih spisa u kome se nalazi upozorenje protiv oskrvnjivanja dječaka: „*Ne ubij, ne učini preljuba, ne budi oskrvritelj dječaka, ne griješi bludno, ne kradi, ne bavi se magijom i vraćanjem, ne uništi djeteta pobaćajem i ne ubij ga pošto se rodio, ne poželi onoga što pripada tvome bližnjemu.*“²⁷ To se smatra prvim zakonom u Crkvi koji se protivi seksualnom zlostavljanju djece, u ovom slučaju dječaka. Pretpostavka je da se zabrana donosi na dotad uvriježenu helenističku praksu, budući da Židovi nisu poznavali pedofiliju ili slične čine. Helenistička praksa je pak bila da dječake do dvanaeste godine odgaja žena, a nakon dvanaeste godine da se povjeri nekom poštovanom muškarcu od povjerenja koji bi nastavio njegov odgoj i edukaciju. Taj nastavak odgoja često je podrazumijevao i seksualnu inicijaciju. Iz toga se da zaključiti kako kršćanstvo donosi svojevrсни zaokret u helenističkom kulturalnom krugu jer jedino Crkva osuđuje dotad uvriježenu praksu. Iz ovoga se da zaključiti kako je u tom periodu seksualni kontakti između dječaka i muškaraca neprihvatljivi za kršćane.

Među prvim reakcijama Crkve prema zlostavljačima u zakonskom pogledu je sabor u Elviri, u južnoj Španjolskoj, održan početkom četvrtog stoljeća. Tu se među kanonima našao i kanon u kome se osuđuje seksualni odnos između muškaraca i dječaka. Navodi se da oni koji siluju dječaka ne smiju primiti pričest, čak ni pred smrt.²⁸ Imajući u vidu da sabori nikad ne raspravljaju o hipotetskim situacijama, niti se referiraju na probleme koji su možebitni nego su uvijek usmjereni na aktualne probleme u Crkvi možemo zaključiti da je u tom periodu postojao

²⁷ *Didache*, u: Apostolski oci II., priredio I. BODROŽIĆ, Verbum, Split, 2010. 18.

²⁸ Usp. Faisal RASHID i Ian BARON, The Roman Catholic Church: A Centuries Old History of Awareness of Clerical Child Sexual Abuse (from the First to the 19th Century), u: *Journal of Child Sexual Abuse*, 27 (2018.) VII., 780.

problem spolnih odnosa između dječaka i muškaraca, toliki da se i jedan mjesni sabor morao pozabaviti tim fenomenom.

Takva šablona osude kakvu nalazimo u kanonima sabora u Elviri ponavlja se i u kasnijim dokumentima gdje za primjer možemo uzeti Bedin penitencijal²⁹ iz osmog stoljeća u Engleskoj. Penitencijali nam mogu poslužiti kao dobar pregled tada aktualnih grijeha i problema koji su se pojavljivali. U Bedinom penitencijalu imamo navedenu sodomiju s djecom za čega je kazna ekskomunikacija i tri godine posta, za đakone i svećenike sedam, odnosno deset godina, dok se za biskupe predviđalo dvanaest godina posta. Specifičnost je što se u ovom penitencijalu spominju i dječaci i djevojčice iz čega se da zaključiti da su i djevojčice bile žrtve seksualnog zlostavljanja. U prvim vremenima Crkve a i kasnije postojao je i problem zlorabe ispovijedi u kojima su klerici zahtijevali seksualne usluge a zauzvrat dijelili odrješenje. Žrtve takvog seksualnog zlostavljanja većinom su bile žene, eventualno djevojčice. Takav problem u Crkvi je bio vrlo čest i često se hijerarhija s njime pokušavala suočiti različitim odredbama i dokumentima.³⁰

2.2. Srednji vijek

U srednjem vijeku najviše nam informacija o spolnom ponašanju klera daje Petar Damiani.³¹ U njegovoj Knjizi Gomore osuđuje sve oblike homoseksualnog ponašanja, a posebno se osvrće na spolne aktivnosti s dječacima. Možemo zamijetiti kako kroz srednji vijek fokus više biva na homoseksualnosti i osuđivanju iste. Iako i tada je postojalo zlostavljanja dječaka, slučajevi koji su zabilježeni većinom se odnose na zlostavljanje dječaka od strane klera, dok se o djevojčicama ne govori. Jedan od značajnijih izvora u kojima nalazimo slučajeve seksualnog zlostavljanja od strane klera je Registar biskupa Fourniera, u njemu nalazimo i svjedočanstva protiv Arnaulda de Verniollesa³², prognanog franjevca koji je sustavno kroz mnogo godina zlostavljao mnoge mladiće, na razne načine. U opisima slučajeva uvidamo istu šablonu kao i u današnjim slučajevima; od rane seksualizacije mladeži, osjećaja srama kod žrtve, ne prijavljivanja autoritetima, darova žrtvama kao oblika zavođenja, zaklinjanja na šutnju

²⁹ To je penitencijal iz osmog stoljeća, nastao oko 730. godine u kojem se nalaze predviđene kazne za razne vrste grijeha. Pripisuje se anglo-saksonskom monahu Bedi.

³⁰ Usp. Bernard. GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 27 – 28.

³¹ Usp. Piero LAZZARIN, *Sveci kroz crkvenu godinu, mala enciklopedija*, Veritas, Zagreb, 2011., 107.

³² Usp. Francesca CANADE SAUTMAN, *Verniolle, Arnaud De Fourteenth Century*, (2001.), u: <https://www.encyclopedia.com/social-sciences/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/verniole-arnaud-de-fourteenth-century> (19.6.2019.)

i sprječavanja prijava, poricanja sile ili pritiska pa i poricanja znanja da je takvo ponašanje pogrešno.

Što se tiče srednjeg vijeka najproblematičniji su, što se seksualnog zlostavljanja dječaka tiče bili samostani. Postoji dosta slučajeva koji nam pokazuju kako u samostanima mladići nisu bili sigurni, pa čak ne samo mladići koji su bili u opasnosti od starijih redovnika nego se čak spominju slučajevi seksualnog zlostavljanja posvećene djece (djeca od ranog djetinjstva predana u samostan da žive monaškim životom) koja su mogla biti i mlađa od deset godina. U takvom okruženju nastajale su često mjere predostrožnosti pa možemo naći kako je u samostanu u Clunyju postojalo pravilo koje je zabranjivalo mladićima da budu sami jedni s drugima kao što je zabranjivalo i mladićima da budu sami sa svojim učiteljima. Unatoč svim osudama i prijekom stavu Crkve oko tog pitanja još uvijek je to bio jako raširen problem, čak i unutar klera.³³ Što se stava hijerarhije tiče, on se mijenjao ovisno o tome tko je tada bio na čelu Crkve tako da smo imali blažih i težih odgovora na probleme zlostavljanja koji su se događali ovisno o papi koji se s njima morao suočiti.³⁴

2.3. Reformacija i vrijeme nakon Tridentskog sabora

Reformacija je bila potres za cijelu Crkvu. Što se naše teme tiče posebno je važno njezino napadanje celibata i svega vezanog uz celibat. Trude se potkopati teološko opravdanje celibata i dokazati kako posvećeni službenik može biti i oženjen. Kao odgovor dobivamo Tridentski sabor, koji čuva celibat te uvodi sjemeništa kao najbolji način educiranja i odgoja klera. U tim ustanovama ostaju pravila odvajanja muškaraca od dječaka i mladića kao što je vladalo i u samostanima. Također se i naučiteljstvo na trinaestoj sjednici Tridentskog sabora u dekretu o reformaciji dotiče pitanja seksualnih odnosa s mladićima te kako zbog takvoga grijeha treba svećenika udaljiti sa službe i predati civilnim vlastima.³⁵

Kroz šesnaesto i sedamnaesto stoljeće teško je naći mnogo izvora koji spominju ovakve skandale, no ako se i pronađu najčešće se spominju zlostavljanja dječaka iz dječaćkih zborova ili pak sjemeništaraca i učenika od strane odgojitelja. Jedna od najpoznatijih žrtava zlostavljanja je Luigi dalla Balla dok je bio u Loretu.³⁶ U šesnaestom stoljeću možemo zamijetiti koliko je

³³ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 31 – 32.

³⁴ Usp. Faisal RASHID i Ian BARON, *The Roman Catholic Church: A Centuries Old History of Awareness of Clerical Child Sexual Abuse (from the First to the 19th Century)*, 782.

³⁵ Usp. *The council of Trent, Session XIII., On reformation, second decree, Chapter IV.*, u: <http://www.thecounciloftrent.com/ch13.htm> (21.8.2019.)

³⁶ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 34.

Crkva oštro osuđivala zlostavljanje djece, pedofiliju i sodomiju. Papa Pio V. je proglasio smrtnu kaznu za sve počinitelje takvih djela, što se i poštivalo tijekom šesnaestog i sedamnaestog stoljeća, ovisno o područjima na kojima se zločin dogodio.³⁷

U sedamnaestom stoljeću, posebice između 1620. i 1640. godine u Italiji problematične postaju škole, odnosno neka vrsta internata. One dolaze u centar pažnje kada se govori o zlostavljanju djece, u najčešćem slučaju dječaka. Sve počinje sa sv. Josipom Kalasancijskim. On je utemeljio Družbu pobožnih kršćanskih škola poznatijih pod nazivom „pijaristi“. Osniva prvu pučku školu u Europi koju je već 1611. godine pohađalo preko tisuću učenika. Družba koju je osnovao Josip Kalasancijski pružala je besplatno školovanje siromašnoj djeci. Brzo je taj rad kao i njihov način djelovanja privukao velik broj učenika, a i proširio se izvan granica Italije.³⁸ Sama družba i njihove škole u principu su napravile značajan i plemenit posao no našlo se i nekoliko učitelja koji su zlorabili svoj položaj kao i situaciju u kojoj su se nalazili te su ubrzo počeli i skandali oko zlostavljanja dječaka. Specifično se navode imena dvojice učitelja, Melchiorre Allachi i Stefano Cherubini. Njih su dvojica redu uzrokovali mnoštvo problema, a i sam red bio je na kraće vrijeme zabranjen i raspušten, a onda ga je papa Aleksandar VIII. ponovno osnovao. Oba slučaja su problematična jer govore o različitim načinima zlostavljanja dječaka, ne samo seksualnim činima.

Iako za Melchiorrea Allachia nema toliko povijesnih dokaza, on je morao napustiti mjesto učitelja novaka jer se smatralo da je bio prestrog, a kasnije ga je optužio jedan novak kako ga je dirao po intimnim dijelovima. Također ga se optuživalo za mnoštvo neprimjerenih prijateljstava sa mladićima, kao i za slučaj kada je natjerao grupu mlađih pripadnika reda da goli obave javnu kaznu. Iako je pozvan u Rim da se opravda i objasni svoj slučaj danas nam nedostaju ikakvi spisi o tome pa ne znamo što se točno dogodilo.

Drugi slučaj Stefana Cherubinija je nešto jasniji odnosno može se naći dovoljno dokaza da je zlostavljao dječake, unatoč spaljivanju dokumenata o tome. Nažalost, unatoč čvršćem i utemeljenijem slučaju nego je to bio onaj Melchiorrea Allachia, oko Cherubinija se jako malo poduzelo jer je imao jako dobar društveni status i moćne zaštitnike.³⁹ U ovom slučaju vidimo kako je popustljiv bio i sam Josip Kalasancijski⁴⁰ koji ga je nekoliko puta premještao, čak i

³⁷ Usp. Faisal RASHID i Ian BARON, *The Roman Catholic Church: A Centuries Old History of Awareness of Clerical Child Sexual Abuse (from the First to the 19th Century)*, 785 – 786.

³⁸ Usp. *Josip Kalasancijski*, (2014.), u: <http://www.zg-nadbiskupija.hr/dokumenti/aktualnosti/josip-kalasancijski> (2.4.2019.)

³⁹ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*,, 37.

⁴⁰ Usp. *Saint Joseph Calasanz*, u: <https://www.britannica.com/biography/Saint-Joseph-Calasanz> (2.4.2019.)

unaprjeđivao propuštajući da ga primjereno kazni. Nažalost to je bilo iz poštovanje prema njegovoj obitelji, a kasnije i zbog prijateljstava sa moćnim ljudima. Skoro dvadeset godina nastavio je zlostavljati dječake, premještajući se iz mjesta u mjesto, s pozicije na poziciju. Konačan mu se pad dogodio kada je bio glavni učitelj na Collegio Nazareno u Rimu, a i tu zato što je bio uključen u zlostavljanje dječaka koji su bili sinovi plemića. Morao je pobjeći iz Rima, a nedugo nakon toga je i umro.

Uloga Josipa Kalasancijskog ovdje je kontroverzna zbog razloga jer ga je propustio pravovremeno i primjereno kazniti, ali iz njegovih se čina vidi kako ga je pokušao na razne načine dok je to mogao odmaknuti od blizine dječaka. Premještao ga je pa čak i unaprjeđivao kako bi to postigao ali nažalost Cherubini je nalazio načina da zlostavljanje nastavi. Uzmemo li u obzir da je Josip Kalasancijski pokušavao na razne načine, koliko je bilo u njegovoj moći budući da je Cherubini imao jaku pozadinu, spriječiti ga da zlostavljanje nastavi ne možemo apsolutizirati njegovu krivnju. To dokazuje i činjenica da je kasnije proglašen svecem i zaštitnikom katoličkih škola.⁴¹

2.4. Devetnaesto stoljeće

Kroz devetnaesto stoljeće se nastavljaju problemi sa zlostavljanjem djece od strane klera, a posebice se problematičnim pokazuju kao i kroz prethodna razdoblja redovničke ustanove i internati, odnosno velike zajednice u kojima je zajedno živio jako velik broj osoba. Navest ćemo ovdje samo tri primjera, odnosno slučaja koji mogu opisati i prikazati različite aspekte zlostavljanja od strane klerika unutar Katoličke Crkve. Prvi se slučaj veže uz Družbu školske braće Marista. Kod njih je došlo do problema oko odabira vodstva jer su se sporila dvojica osnivača. Jean Claude Courveille i Marcellino Champagnat borili su se oko toga tko će biti upravitelj. Vodstvo je, većinom glasova braće, prepušteno Marcellinu Champagnatu iako ga je Courveille optuživao kod njih da je preozbiljan i prestrog prema mladićima. On je nakratko i preuzeo vodstvo kada se Champagnat bio razbolio no ubrzo nakon toga izbačen je iz sjedišta reda u kome je živio i isključen iz Družbe školske braće Marista. Kasnije je brat Jean Baptiste Furet, službeni biograf Champagnata, objasnio i pozadinu toga spora, točnije zašto se spor dogodio. Govori kako je Courveille na sebe navukao osudu našeg Spasitelja za čega kao objašnjenje navodi biblijski citat⁴² Mt 18,6. „Onome naprotiv tko bi sablaznio jednoga od ovih

⁴¹ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 38. – 39.

⁴² Usp. *Isto*, 39 – 40.

najmanjih što vjeruju u mene bilo bi bolje da mu se o vrat objesi mlinski kamen pa da potone u dubinu morsku.“

Naravno, ovdje se primjećuju eufemizmi i ublažavajući govor koji se često koristio u prošlosti u Crkvi i od strane njezine hijerarhije. Kod ovoga se slučaja primjećuje da su optužbe ipak bile toliko jake da su ga dvojica suosnivača družbe, Marcellino Champagnat i Jean Claude Colin, morali otpustiti i otjerati iz družbe što je bila njegova jedina kazna. Jedno kraće vrijeme bio je suspendiran, a kasnije je prihvaćen u nekoliko župa u kojima ga je pratilo isto ponašanje zbog koga je izbačen iz družbe koju je osnovao. Na kraju je primljen u samostan u Solesmesu gdje se djelomično iskupio. Nalazimo tekstove u kojima opat na čelu samostana tvrdi kako je bio kvalitetan redovnik koji je samostanu pomogao i donio mnogo dobra.

U ovom slučaju primjećujemo sličan obrazac koji će se kasnije koristiti u Crkvi u slučajevima zlostavljanja od strane klera. Osoba koja je zlostavljala prebačena je na neke druge funkcije ili župe, čak i u druge države bez da je odgovarala za svoje zločine pred crkvenim ili nekim svjetovnim sudom niti je proveo ništa vremena u zatvoru, za što je djelomično odgovorna nesuradnja crkvene hijerarhije sa svjetovnim vlastima. Primjer takvog postupanja imamo u slučaju Maria Pezzotija koji je da bi izbjegao civilno sudstvo poslan u misije u Brazil⁴³, ili Tony Walsh iz Irske koji je sedamnaest godina prebacivan iz jedne u drugu župu te je tek sedamnaest godina nakon prve prijave priveden pravdi (2010. godine osuđen je na 123 godine zatvora).⁴⁴ To nije jedini slučaj zlostavljanja koji se povezuje sa Družbom školske braće Marista. Champagnat se morao još nekoliko puta suočavati sa zlostavljačima u svojoj družbi. U nekoliko slučajeva kada su mu bili prijavljivali postulante koji su bili uključeni u zlostavljanje novaka on ih je ekspresno i odlučno otpustio i otjerao. Gledajući tako na Champagnata i njegove postupke prema zlostavljačima treba priznati kako je ispravno i odlučno djelovao prema tom problemu i spriječio njegovo bujanje koje je očito bilo i tada rašireno u mnogim zajednicama.

Drugi primjer je situacija koja se dogodila u redu slična imena, Družbe Marijine koji su još poznati i kao Marijanisti. Kod njih se pojavio relativno brzo nakon osnivanja jedan vrlo problematičan, ali jako uvjerljiv i manipulativan redovnik, Narcisse Roussel. Već je sa dvadeset i osam godina postao član Generalnog kapitula a problem je bio što je postavljen i na mjesto učitelja novaka, a to je pozicija koja se lako može zlorabiti u svrhu zlostavljanja dječaka.

⁴³ Usp. *Predator priests shuffled around globe*, (2010.) u: <https://www.cbsnews.com/news/predator-priests-shuffled-around-globe/> (19.6.2019.)

⁴⁴ Usp. Patsy MCGARRY, *Tony Walsh possibly 'most notorious clerical child sexual abuser' in Dublin*, (2018.), u: <https://www.irishtimes.com/news/social-affairs/religion-and-beliefs/tony-walsh-possibly-most-notorious-clerical-child-sexual-abuser-in-dublin-1.3737154> (19.6.2019.)

Postoje snažni dokazi da je bio uključen u zlostavljanje dječaka, a da su ga braća redovnici štitili ili zataškavali njegove slučajeve.⁴⁵ Oko njega se javljaju mnoge kontroverze, čak je i kauza za proglašenje svetim Williama Josepha Chaminadea, osnivača i upravitelja družbe, bila zaustavljena na mnogo godina zbog njegovih postupaka u zadnjim godinama života i postupcima vezanim uz Roussela.⁴⁶

Chaminade je bio svjestan toga što Roussel čini i da zlostavlja dječake, čak je pokušao upozoriti svoju braću redovnike na njegove čine i njegovo ponašanje no oni mu nisu vjerovali. Premještao ga je na druge službe čime ga je želio spriječiti, ali on je nastavio sa svojim činima. Roussel je obećavao da će se popraviti, no ubrzo nakon toga nastavio bi potkopavati Chaminadea, nastavio je činiti svoje prekršaje. Na kraju je Chaminade pred kraj života, kako bi spriječio daljnja zlostavljanja, prijavio Roussela nadbiskupu, ali nije bilo nikakvog velikog efekta. Brat Caillet koji je tada bio na čelu družbe dopustio je Rousselu da ostane učitelj novaka unatoč tome što je bio upoznat s njegovim postupcima kao i posljedicama koje oni mogu uzrokovati, kao i skandala koji bi mogao uslijediti zbog toga. Kasnije je jedan od novaka pripremajući se za javnu ispovijed napisao slijedeće : „ *Znate sve moje neredе od mladosti, još dok sam bio u novicijatu s bratom Rousselom. Bio sam jedna od njegovih žrtava. On me naučio zlu i natjerao me da ga činim.*“ Valja napomenuti kako je u vrijeme dok je bio učitelj novaka Roussel bio i jedini ispovjednik u kući u Relmontu i imao je ogromnu duhovnu i emocionalnu moć koju je zlorabio. Nestao je 1846. godine, a izgleda da je otišao na župu St. Claude gdje se na neki način skrivao. Umro je četrdesetak godina kasnije u SAD-u.⁴⁷ Ovaj slučaj dobar je primjer kako manipulativan zlostavljač može potkopati i jako velike i poštene vođe. Iako je u kasnijem periodu svoga života Chaminade pokušao spriječiti Roussela na razne načine ostaje pitanje nije li to trebao napraviti na vrijeme, dok je još mogao, odnosno dok je bio na čelu Družbe Marijine. No na kraju Chaminade je na neki način i opravdan kada je 3. rujna 2000. godine proglašen svetim.⁴⁸

Treći se slučaj veže uz misije u Africi i Combonijeve misionare, točnije, jednom suradniku Daniela Combonia koji je u njega imao ogromno povjerenje i gajio prema njemu veliko poštovanje i privrženost. Toliko je povjerenje imao u njega da mu je u svom odsustvu povjerio sve poslove u Kairu. Na kraju se ispostavilo kako je taj naizgled jako dobar svećenik zapravo

⁴⁵ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 42 – 43.

⁴⁶ Usp. Narcisse ROUSSEL, *Confidential Memorandum*, u: <https://www.nacms.org/bookstore/confidential-memorandum> (16.4.2019.)

⁴⁷ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 44 – 45.

⁴⁸ Usp. *Bl. William Joseph Chaminade*, u: https://www.catholic.org/saints/saint.php?saint_id=7719 (17.4.2019.)

bio daleko od toga. Sam Camboni kasnije opisuje u jednom pismu kako je taj svećenik zlorabio svoj položaj. Za vrijeme liječenja koja je obavljao u nekoliko različitih situacija zahtijevao je od djevojčica koje je pregledao da se skidaju pred njih pod izgovorima liječenja i spašavanja od smrti. Ako su djevojčice odbile skinuti se pred njim ili ako su pokušale pobjeći on ih je zaustavio te ih držeći križ u raspelo u ruci i molio u Božje ime i iz ljubavi prema raspelu da se podvrgnu pregledu radi svoga zdravlja i dobrobiti. Ispostavilo se da im je pri tim „pregledima“ dirao i pregledao određene dijelove tijela za koje u pismu Comboni navodi da nije primjereno navoditi. To je kasnije potvrdilo nekoliko djevojčica. Odmah čim je saznao za te njegove postupke Comboni ga je uklonio iz službe, a kako navodi i u svom pismu, kada ga je suočio s optužbama i dopustio mu da se obrani njegove su isprike bile djetinjaste i neuvjerljive.

Nakon što ga je odstranio taj mu je svećenik nastavio činiti neugodnosti tvrdeći da je nevin i pišući pisma kardinalima i raznim drugim ljudima u Rimu u kojima ga je optuživao i ocrnjivao. Na kraju je nakon svega Comboni dobio i pismo isprike sa dobrim željama, ali do tada je već učinjena velika šteta što zbog zlostavljanja djevojčica što zbog optužbi koje je proširio o Comboni-u. Ovaj slučaj je zanimljiv iz nekoliko razloga. Iako možemo primijetiti da je modus operandi kao i kod mnogih drugih slučajeva koji su se događali prije, a događat će se i kasnije. Vidimo zlorabu vjerskog autoriteta i vjere. Vidimo kako je koristio križ i zaklinjao ih imenom Božjim. Druga stvar je pravljenje problema Comboni-u u pokušaju da se opravda i dokaže svoju nevinost. A specifičnost ovog slučaja je da se ovdje radi o zlostavljanju djevojčica što nije čest slučaj kada govorimo o zlostavljanju od strane klera jer u najvećem broju slučajeva govori se o zlostavljanju dječaka. Drugo je pitanje zbog čega se najčešće radi o zlostavljanju dječaka, je li to iz razloga što su se zlostavljanja najčešće događala u samostanima ili internatima gdje su zlostavljačima bili dostupniji dječaci, a sada je situacija bila drugačija. Ovim slučajem završavamo kratak prikaz zlostavljanja djece od strane klera kroz devetnaesto stoljeće. Naravno to nisu jedini slučajevi zlostavljanja nego smo ih samo uzeli kao reprezentativne slučajeve kojima se moglo prikazati neke specifičnosti ili karakteristike zlostavljanja od strane klera u tom periodu.⁴⁹

2.5. Dvadeseto stoljeće

Dvadeseto stoljeće je najaktualnije što se tiče seksualnog zlostavljanja od strane klera pa i većina slučajeva ili spominjanja zlostavljanja zadnjih godina odnosi se na dvadeseto

⁴⁹ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER., *The Dark Night of the Catholic Church*, 41 – 46.

stoljeće. U dvadesetom stoljeću dogodilo se mnoštvo skandala vezanih uz zlostavljanje maloljetnika, imamo i puno slučajeva sustavnog zlostavljanja unutar internata, škola, različitih ustanova pa čak i unutar nekih redova (Mount Cashel Oprhanage⁵⁰, Marical Maceil Degollado i Kristovi legionari⁵¹, Paul Raymond Evans⁵², John William Chute⁵³, Antonio Provolo Institute for the Deaf Verona⁵⁴, John Geoghan⁵⁵). Pitanje je koliko je to posljedica nekog vremenskog perioda, a koliko je zlostavljanja bilo prije samo se za njih teže moglo saznati zbog slabije informiranosti, sporijeg protoka informacija te same tehnologije i tehnika otkrivanja stvari ili pak različite osjetljivosti na takve slučajeve.⁵⁶ Vidimo u dosadašnjem pregledu kako je u Crkvi uvijek bilo slučajeva seksualnog zlostavljanja maloljetnika samo što zbog jezika i eufemizama koje su koristili, što zbog uništavanja podataka, što zbog samog propadanja medija na kojima su se podaci čuvali do nas je došlo relativno malo svjedočanstava. Ipak unatoč tome vidjeli smo kako zlostavljanja nisu specifikum posljednjeg stoljeća nego se sad samo lakše o zlostavljanjima saznaje i lakše se razotkrivaju.⁵⁷

Dvadeseto je stoljeće obilježeno s nekoliko velikih skandala vezanih uz zlostavljanja pa tako znamo i za veliki skandal vezan uz redovnika Marciala Maciela Degollada koji je osnovao Red Kristovih legionara u kome je sustavno iskorištavao dječake koji su se našli u njihovim ustanovama za formaciju. On je uz to i zlorabio ispovijed, odnosno davao odrješenje mladićima koje je iskorištavao a osim toga zlorabio je droge, imao djecu, a i neke od njih je zlostavljao. Uz njega se vežu mnogi skandali i nedoumice, a posebno je teško pitanje zataškavanja njegovih zločina i koliko je crkvena hijerarhija znala o svemu što se u Redu događa i to prešućivala.⁵⁸

⁵⁰ Usp. Jenny HIGGINS, *Mount Cashel Orphanage Abuse Scandal*, (2012.), u:

<https://www.heritage.nf.ca/articles/politics/wells-government-mt-cashel.php> (4.6.2019.)

⁵¹ Usp. Anna SCHECTER i Brian ROSS, *Top Catholic Priest Accused of Sexually Abusing His Own Sons*, (2010.), u: <https://abcnews.go.com/Blotter/top-vatican-priest-accused-sexually-abusing-sons/story?id=10968647> (4.6.2019.)

⁵² Usp. Geesche JACOBSEN, *Sex abuse priest jailed for nine years*, (2008.), u: <https://www.smh.com.au/national/sex-abuse-priest-jailed-for-nine-years-20081004-gdsxf2.html> (4.6.2019.)

⁵³ Usp. Elizabeth BYRNE, *Canberra Marist brother John William Chute abused several boys, court finds*, (2019.), u: <https://www.abc.net.au/news/2019-03-28/canberra-brother-kostka-marist-sex-offences-court/10948376> (4.6.2019.)

⁵⁴ Usp. Anthony FAIOLA, Chico HARLAN i Stefano PITRELLI, *'The pope ignored them': Alleged abuse of deaf children on two continents points to Vatican failings*, (2019.), u: https://www.washingtonpost.com/world/europe/the-pope-ignored-them-alleged-abuse-of-deaf-children-on-two-continents-points-to-vatican-failings/2019/02/18/07db1bdc-fd60-11e8-a17e162b712e8fc2_story.html?noredirect=on&utm_term=.39e53b80f98c (4.6.2019.)

⁵⁵ Usp. *John Geoghan — The Pedophile Priest Killed By A Molestation Victim In Jail*, (2018.), u: <https://allthatsinteresting.com/john-geoghan> (4.6.2019.)

⁵⁶ Usp. Faisal RASHID i Ian BARON, *The Roman Catholic Church: A Centuries Old History of Awareness of Clerical Child Sexual Abuse (from the First to the 19th Century)*, 778 – 779.

⁵⁷ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER., *The Dark Night of the Catholic Church*., 47 – 48.

⁵⁸ Usp. *Legionaries of Christ Denounce Founder, Marcial Maciel Degollado*, (2014.), u: <https://www.nytimes.com>

To je naravno jedan od poznatijih skandala a kroz dvadeseto stoljeće bilo ih je mnogo više, što ovakvih sustavnih gdje su ljudi na čelu organizacija ili ustanova koristili svoj položaj kako bi se približili djeci i iskorištavali ih, što seksualnih zlostavljanja na osobnoj razini gdje bi svećenik koristio svoj položaj župnika ili učitelja da se približi nekom djetetu.

Seksualnog zlostavljanja maloljetnika od strane klera bilo je kroz dvadeseto stoljeće dosta, što nam mogu pokazati izvještaji biskupskih konferencija ili istraživanja vlada i neovisnih komisija u nekim zemljama kao primjerice u SAD-u, Australiji, Irskoj ili Njemačkoj. Iz njih možemo vidjeti kako brojke dosad poznatih slučajeva prelaze dvadeset tisuća (kada se uzmu u obzir zemlje koje su napravile opsežna istraživanja), i ostaje žal što se nije pravovremeno i pravovaljano reagiralo na te slučajeve. Do 1980-ih godina zlostavljanja maloljetnika nisu se niti prijavljivala niti su bila zamjećivanja od strane svjetovnih vlasti. U SAD je tek 1974. donesen prvi zakon o prevenciji zlostavljanja djece (Child Abuse Prevention and Treatment Act)⁵⁹ i otprilike u tom periodu se društvo krenulo i aktivirati oko toga problema. Do tada je zlostavljanje kao i neka druga ljudska prava bilo smatrano privatnom stvari i na takav su se način ljudi odnosili prema tome, a od toga vremena počinju se svi ti problemi rješavati javno mobilizirajući društvene institucije ili vlasti. Ista stvar se događa i u Crkvi. Kako ta pitanja prestaju biti „privatizirana“ i izlaze u javni diskurs i postaju javni problem te je Crkva trebala naći način kako odgovoriti, odnosno postaviti se u novoj situaciji.⁶⁰

Prvi pomak po pitanju zlostavljanja djece bio je Zakonik kanonskog prava iz 1983. godine. U kan. 1395. se spolni čin sa djetetom mlađim od 16 godina navodi kao kažnjivo djelo.⁶¹ Prije toga imamo Crimen sollicitationis, izdan 1922. pa zatim 1962. godine koji je kodificirao procedure u slučajevima optužbi klerika da su tražili seks za vrijeme ispovijedi. Osim tih značajnih problema u zadnjim brojevima dokumenta ista se pravila i procedure primjenjuju i na slučajeve zlostavljanja djece i zoofilije. Najveći prigovor tim dokumentima je inzistiranje na tajnovitosti i sprječavanje i jedne strane da za vrijeme trajanja slučaja o njemu govori što mnogi gledaju kao sprječavanje da se slučaj prijavi civilnim vlastima, ali također, kako navodi Doyle u svojim komentarima Crimen sollicitationisa, nitko nije spriječen prije postupka o zločinu

/2014/02/07/world/legionaries-of-christ-denounce-founder-marcial-maciel-degollado.html (10.4.2019.)

⁵⁹ Usp. *Federal report on 40 years of the child abuse prevention and treatment*, u: <https://youthlaw.org/publication/federal-report-on-40-years-of-the-child-abuse-prevention-and-treatment-act/> (4.6.2019.)

⁶⁰ Usp. Joseph P. CHINNICI, *When Values Collide: The Catholic Church, Sexual Abuse, and the Challenges of Leadership*, Orbis Books, New York, 2010., 18.

⁶¹ Usp. Josip ŠALKOVIĆ, *Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1395.)*, 247.

govoriti tako da možemo gledati te odredbe kao pokušaj čuvanja ispovjedne tajne i dobiti svih strana.⁶²

Nakon 1982. godine dolazi, kako ju u svojoj knjizi *When Values Collide: The Catholic Church, Sexual Abuse, and the Challenges of Leadership* Joseph P. Chinnici naziva, druga faza, odnosno faza početnog prepoznavanja i institucionalnog odgovora na zlostavljanje djece, koja bi trajala do 1988. godine. U toj fazi biskupi još nisu bili svjesni situacije i imali su dojam da se suočavaju s izdvojenim problemima koje su onda i podcijenili. Osim toga suočavanje sa slučajevima bilo je još uvijek u duhu *Crimen sollicitationis*, s dosta tajnovitosti te birokratski nastrojeno. Crkva je u većini slučajeva pristupila defenzivno što je onda i ostavilo dojam zataškavanja i obrane zločina koji su počinjeni.⁶³ U svakom slučaju raste svijest o problemu i njegovu opsegu što će i rezultirati budućim odgovorom Crkve. Krajem dvadesetog stoljeća dolazi do određenih zaokreta pa tako i biskupi u svojim mjesnim crkvama počinju pokretati sve više procesa protiv zlostavljača maloljetnika te se u tim procesima počinju i primjenjivati odgovarajuće, strože, zakonske mjere. Počinju se osnivati odbori, organizirati istraživanja i razotkrivati problemi što će na kraju u dvadeset i prvom stoljeću dovesti do sveobuhvatnih i učinkovitih strategija za borbu s ovim problemom.

2.6. Dvadeset i prvo stoljeće

Početak dvadeset i prvog stoljeća sama Sveta Stolica se odlučila suočiti s problemom zlostavljanja maloljetnika. Prvi korak učinjen je 30. travnja 2001. godine kada je papa Ivan Pavao II. objavio apostolsko pismo u obliku *motu propria* pod nazivom *Sacramentorum sanctitatis tutela, (Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis)*. U njemu se postrožuju kriteriji određivanja zlostavljanja maloljetnika pa se minimalna dobna granica pomiče sa 16 na 18 godina. Zbog neadekvatnih odgovora mjesnih ordinarija u slučajevima zlostavljanja maloljetnika Sveta Stolica sebi pridržava pravo odluke u takvim slučajevima što pokazuje odlučnost da se uspostave kriteriji i kazni zlostavljače.⁶⁴ Osim toga organizirano je puno znanstvenih skupova, istraživanja, simpozija kao i promjena smjera što se tiče preuzimanja odgovornosti vezane uz zlostavljanje maloljetnika, njihove zaštite,

⁶² Usp. Thomas DOYLE, *The 1922 Instruction and the 1962 Instruction „Crimen Sollicitationis“, Promulgated by the Vatican*, 2008.

⁶³ Usp. Joseph P. CHINNICI, *When Values Collide: The Catholic Church, Sexual Abuse, and the Challenges of Leadership*, 19 – 20.

⁶⁴ Usp. Josip ŠALKOVIĆ, *Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1395.)*, 257 – 259.

prevencije zlostavljanja i pomoći žrtvama.⁶⁵ Na lokalnom planu su različite partikularne crkve također počele obračun s ovim problemom pa primjećujemo kroz posljednje godine različite izvještaje, istraživanja i očitovanja Biskupskih konferencija u kojima se suočavaju s problemima zlostavljanja kroz proteklo kao i aktualno razdoblje, a vidimo i brojne slučajeve osude i adekvatnog odgovora na zlostavljanja maloljetnika koja se danas dogode.

Benedikt XVI. također je donio nekoliko dokumenata⁶⁶ u kojima se osvrće na zlostavljanje maloljetnika pa tako u Direktoriju o pastoralu služenja biskupa, *Apostolorum succesores* navodi posebno kako biskupi trebaju dići glas za zlostavljanu djecu, štiti ih kao i sve ljude od svakog oblika nasilja i sl.⁶⁷ U Cirkularnom pismu koje je izdala Kongregacija za nauk vjere pod nazivom *Pomoć biskupskim konferencijama kako da pripreme smjernice za postupanje u slučajevima spolnog zlostavljanja maloljetnika od klerika* također odlučno osuđuje čine zlostavljanja i ističe veliki senzibilitet prema žrtvama, nužnost slušanja žrtava te ističe nužnost suradnje s civilnim vlastima kada je zlostavljanje u pitanju. To predstavlja odlučujući korak naprijed i iskorak prema transparentnosti u takvim slučajevima, gdje je Katolička Crkva često bila optuživana za zataškavanje. Papa posebno ističe kako je najveća odgovornost za rješavanje problema zlostavljanja maloljetnika na dijecezanskom biskupu.⁶⁸ Na općem planu Crkva je postrojila zakone, a vidi se i zaokret u stavu prema civilnim vlastima kao i tajnovitosti u procesima koji se vode pred crkvenim sudovima.

Papa Franjo također se odlučno sukobljava s fenomenom zlostavljanja maloljetnika od strane klera. 22. ožujka 2014. godine osniva Papinsko povjerenstvo za zaštitu maloljetnika koje je kroz posljednje godine napravilo mnogo po tom pitanju. Također u apostolskom pismu u obliku *motu propria* pod nazivom *Poput brižne majke* iz 2016. godine ističe odgovornost cijele Crkve za zaštitu djece ali također i odgovornost dijecezanskih biskupa koji čak u slučaju nemara, posebice ako se radi o slučajevima zlostavljanja trebaju biti kažnjeni. Tim dokumentom

⁶⁵ U tom periodu važan je simpozij o zlostavljanju djece i mladih iz 2003. godine, kao i isprika pape Ivana Pavla II. što su kasnije pratili i njegovi nasljednici. Počinju se provoditi istraživanja poput John Jay Reporta koji je 2004. objavljen, a kasnije će isto slijediti mnoge druge zemlje ili Biskupske konferencije. Sve to bilo je u službi razumijevanja i rješavanja problema zlostavljanja maloljetnika od strane klera.

⁶⁶ O zlostavljanju maloljetnika papa se osvrće u *Apostolorum succesores*, *Pomoć biskupskim konferencijama kako da pripreme smjernice za postupanje u slučajevima spolnog zlostavljanja maloljetnika od klerika*, *Pastoralno pismo katolicima Irske*, nadopuna *Sacramentum sanctitatis tutela* iz 2010.

⁶⁷ Usp. KONGREGACIJA ZA BISKUPE, Direktorij za pastirsku službu biskupa, *Apostolorum succesores*, 209

⁶⁸ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Cirkularno pismo, *Pomoć biskupskim konferencijama kako da pripreme smjernice za postupanje u slučajevima spolnog zlostavljanja maloljetnika od strane klerika*, u: *Prema ozdravljenju i obnovi: Simpozij 2012. održan na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu o seksualnom zlostavljanju maloljetnika*, priredili C. J. SCICLUNA, H. ZOLLNER i D. J. AYOTTE, Zagreb, 2012., 33.

papa mijenja Zakonik kanonskog prava dodajući mu nove kanone.⁶⁹ Također u posljednjim temeljnim odredbama o svećeničkom odgoju i izobrazbi ističe se kako zaštita maloljetnika mora biti predmetom najveće pozornosti te da odgojitelji moraju paziti pri formaciji budućih svećenika da ne primaju kandidate s takvim sklonostima te kroz formaciju paze da ređenju ne pripuštaju iste ako su već primljeni.⁷⁰ Najnoviji motu proprio posvećen temi zaštite djece od zlostavljanja, *Vi ste svjetlost svijeta*, izdan je 9. svibnja 2019. godine. U njemu imamo nekoliko novosti, kao što je obveza biskupija da organiziraju neki oblik javnog sustava za prijavljivanje zlostavljanja. Također je važna i zaštita onih koji prijave zlostavljanja te je novina da se žrtvama ne smije nametnuti obveza šutnje s obzirom na sadržaj prijave kao što je to do sada bilo. Osim toga spominju se ne samo maloljetnici nego i odrasle ranjive osobe kao i zlostavljanje odraslih sjemeništara ili novaka. Veća se važnost daje metropolitu u istragama slučajeva zlostavljanja te se ističe važnost doprinosa laika.⁷¹ Uzevši u obzir sve do sada povučene korake možemo reći kako su postavljeni dobri temelji za suočavanje sa problemom seksualnog zlostavljanja maloljetnika od strane klera, ali također i priznati kako je pred nama dug put koji treba proći do iscjeljenja i potpunog suočenja sa štetom koja je napravljena.

Što se tiče odnosa Crkve u Hrvatskoj prema fenomenu zlostavljanja Hrvatska biskupska konferencija djelovala je prema tom fenomenu kada je situacija tako zahtijevala. Sustavniji institucionalan rad po tom pitanju imamo od ove godine kada je Hrvatska biskupska konferencija u siječnju 2019. godine osnovala savjetodavno stručno povjerenstvo za zaštitu djece i ranjivih odraslih koje je sastavni dio Vijeća za kler pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji.

3. Seksualno zlostavljanje od strane klera

3.1. Statistike

Kada je riječ o seksualnom zlostavljanju od strane klera ne postoji u Katoličkoj Crkvi sveobuhvatna analiza koja bi nam mogla pokazati kakvo je stanje na razini opće Crkve, ali u zadnje vrijeme biskupske konferencije kao što su primjerice BK Njemačke, Australije ili Irske objavljuju izvještaje u kojima možemo proučiti kako stoje brojke na njihovom području što

⁶⁹ Usp. PAPA FRANJO, *As loving mother*, (2016.) ,u: https://w2.vatican.va/content/francesco/en/apost_letters/-/documents/papa-francesco_lettera-ap_20160604_come-una-madre-amorevole.html (10.5.2019.)

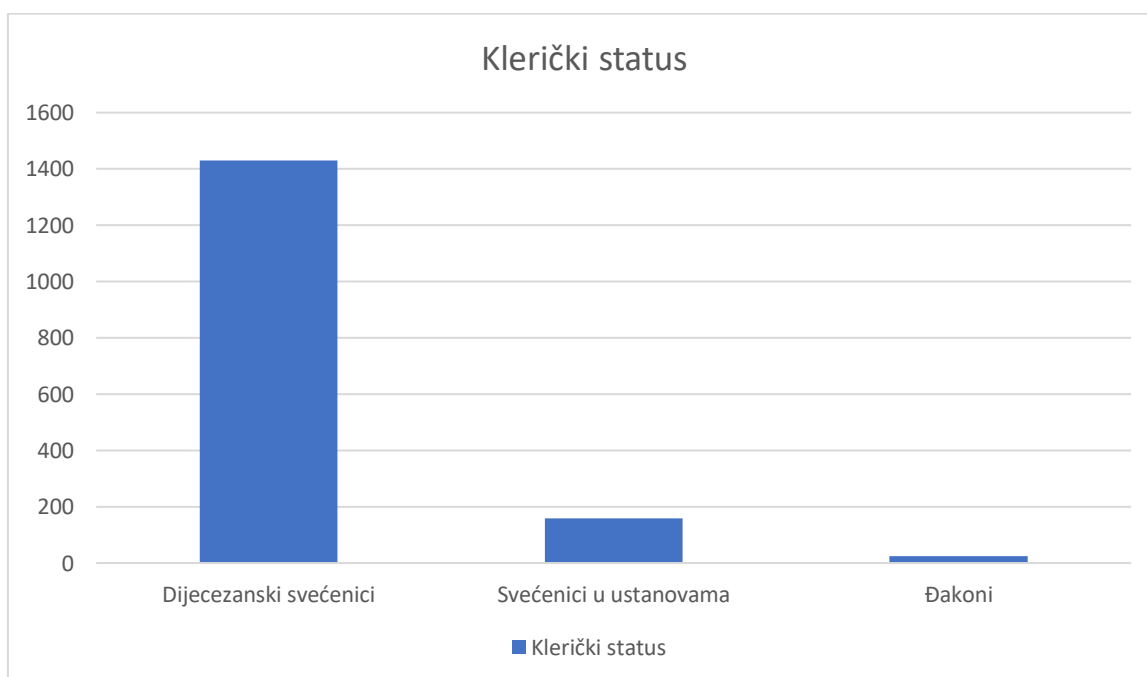
⁷⁰ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Zagreb, 2017., 202

⁷¹ Usp. PAPA FRANJO, *Vox estis lux mundi*, (2019.), u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/-/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190507_vos-estis-lux-mundi.html (10.5.2019.)

može biti indikativno i za ostatak Katoličke Crkve. Ovi izvještaji nisu jedina istraživanja koja se bave fenomenom seksualnog zlostavljanja maloljetnika od strane klera, ali su među rijetkima koji obuhvaćaju čitavu zemlju, tj. kompletnu Biskupsku konferenciju i ne odnose se samo na njezin dio, pokrajinu ili pojedinu biskupiju. Iz toga razloga izdvojili smo ova istraživanja naspram sličnih u drugim zemljama.

3.1.1. Njemačka biskupska konferencija

Njemačka biskupska konferencija objavila je u rujnu 2018. godine rezultate dugotrajnog i opsežnog istraživanja kojim su obuhvatili svih 27 biskupija na području Njemačke.⁷² Proučavali su period između 1946. i 2014. godine. U tom periodu dokazano je kako je 1670 klerika Katoličke Crkve zlostavljalo nekog maloljetnika, što predstavlja 4.4% u ukupnom broju klerika u Njemačkoj između 1946. i 2014. godine. Kako samo istraživanje navodi, pretpostavka je da je realan broj čak i veći jer su u istraživanju iznesene konzervativne pretpostavke a seksualno zlostavljanje često zna ostati neprijavljeno. Od ovog broja 1429 zlostavljača su bili dijecezanski svećenici, 159 su bili svećenici koji su upravljali s “Gestellungsverträge” ustanovama⁷³, 24 su bili trajni đakoni a za njih 58 se nije moglo odrediti klerički status.

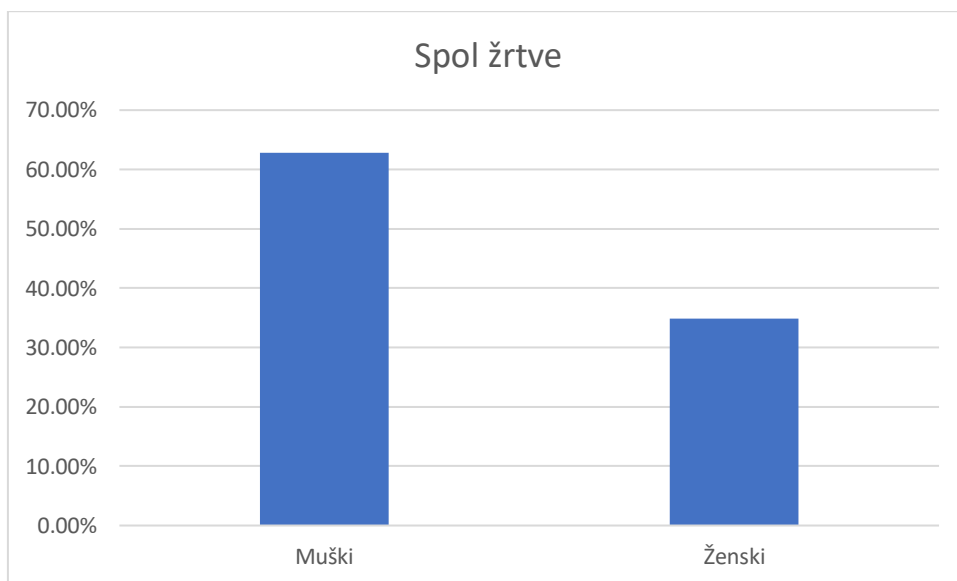

Grafikon 1. klerički status zlostavljača

⁷² NJEMAČKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Sexual abuse of minors by catholic priests, deacons and male members of orders in the domain of the German Bishops' Conference – Summary*

⁷³ Ustanove za stipendiranje.

Statistike pokazuju kako je u prosjeku po optuženom kleriku bilo 2.5 žrtve. 54% njih imalo je jednu žrtvu dok je 42.3% njih imalo više žrtava, podaci nedostaju za 3.7%. Iz toga možemo izvući kako osobe koje su imale više žrtava u prosjeku su imali 4.7 žrtava. Zlostavljač s najviše žrtava imao ih je 44.

Grafikon 2. spol žrtava.

Što se spola žrtava tiče 62.8% žrtava bile su muškog spola dok je njih 34.9% bilo žensko a u 2.3% slučajeva nedostaju podaci o spolu žrtve. Ta razlika u korist muških žrtava specifična je naspram statistika o seksualnom zlostavljanju maloljetnika izvan crkvenog konteksta. U općoj populaciji značajno je veći broj ženskih žrtava.⁷⁴ 51.6% žrtava bilo je mlađe od 13 godina, 25.8% bilo je staro 14 godina ili su bili stariji dok za 22.6% žrtava nedostaju podaci o starosti. Najveći broj klerika bio je između 30 i 50 godina kada su prvi put počinili zlostavljanje, odnosno prosječna dob kada su uzrokovali prvi slučaj iznosi 42.6 godina. Također naznake homoseksualne seksualne orijentacije zabilježene su kod 14% zlostavljača unutar klera, što je također značajno odstupanje od statistika kod drugih izvan crkvenih skupina, primjerice u školama kod zlostavljača naznake homoseksualne orijentacije ima 6.4% zlostavljača.⁷⁵

⁷⁴ Usp. Marije STOLTENBORGH, Marinus H. VAN IJZENDOORN, Eveline M. EUSER i Marian J. BAKERMANS-KRANENBURG, A Global Perspective on Child Sexual Abuse: Meta-Analysis of Prevalence Around the World, u: *Child Maltreatment*, 16 (2011.) II., 84.

⁷⁵ Usp. NJEMAČKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Sexual abuse of minors by catholic priests, deacons and male members of orders in the domain of the German Bishops' Conference – Summary*, (2019.), u:

3.1.2. Irska

Prema dostupnim podacima u Irskoj 3.2% optužbi za seksualno zlostavljanje djece odnosi se na zlostavljanje od strane klera. Značajno je također odstupanje od statistika opće populacije, kao i u slučaju Njemačke, da je tri puta više zlostavljanih dječaka nego djevojčica u slučajevima kada su za seksualno zlostavljanje maloljetnika optuženi klerici. U okvirima Irske također katolički svećenici predstavljaju najveću populaciju zlostavljača u smislu osoba s autoritetom koji su zlostavljali maloljetnike. Od ukupnog broja osoba s autoritetom koje su zlostavljale, na svećenike spada 27%. što je najveći postotak naspram ostalih zanimanja. Od ukupnog broja zlostavljača dvije trećine su bili svećenici dok je jedna trećina pripadala nekoj redovničkoj zajednici.⁷⁶ Iz dostupnih podataka može se zaključiti da opseg seksualnog zlostavljanja u Irskoj od strane klera nije bio toliko velik koliko bi se dalo zaključiti iz medijskih napisa i članaka koji su nam gotovo svakodnevno dostupni. U samom SAVI report-u (Sexual Abuse and Violence in Ireland) istraživači navode kako statistike pokazuju značajna odstupanja od stereotipnih ideja tko bi zlostavljači bili pa tako primjerice očevi ili pak svećenici nisu toliko zastupljeni među zlostavljačima koliko to mediji sugeriraju.⁷⁷

Ovo je izvješće iz 2002. godine i odnosi se na novije vrijeme, no ostaje naravno žal i stigma koju Katolička Crkva u Irskoj ima zbog prijašnjih zlostavljanja kroz 20. stoljeće, od kojih su neka jako velikog opsega, tj. Određeni su svećenici učinili velik broj zlostavljanja, a problem stvaraju i odgovori hijerarhije koji su u to vrijeme bili nedovoljno odlučni i samo su išli za tim da zaštite ugled Crkve pod svaku cijenu ne brinući o žrtvama niti dovoljno kažnjavajući zlostavljače. Većinom su zlostavljači bili premješteni na druge župe ili druge službe.⁷⁸

3.1.3. Australija

U Australiji je Kraljevska komisija obavila iscrpno istraživanje što se tiče seksualnog zlostavljanja maloljetnika i u okviru toga istraživanja posebno se posvetila žrtvama zlostavljanim od strane vjerskih službenika. Njihovo se istraživanje također odnosi na drugu

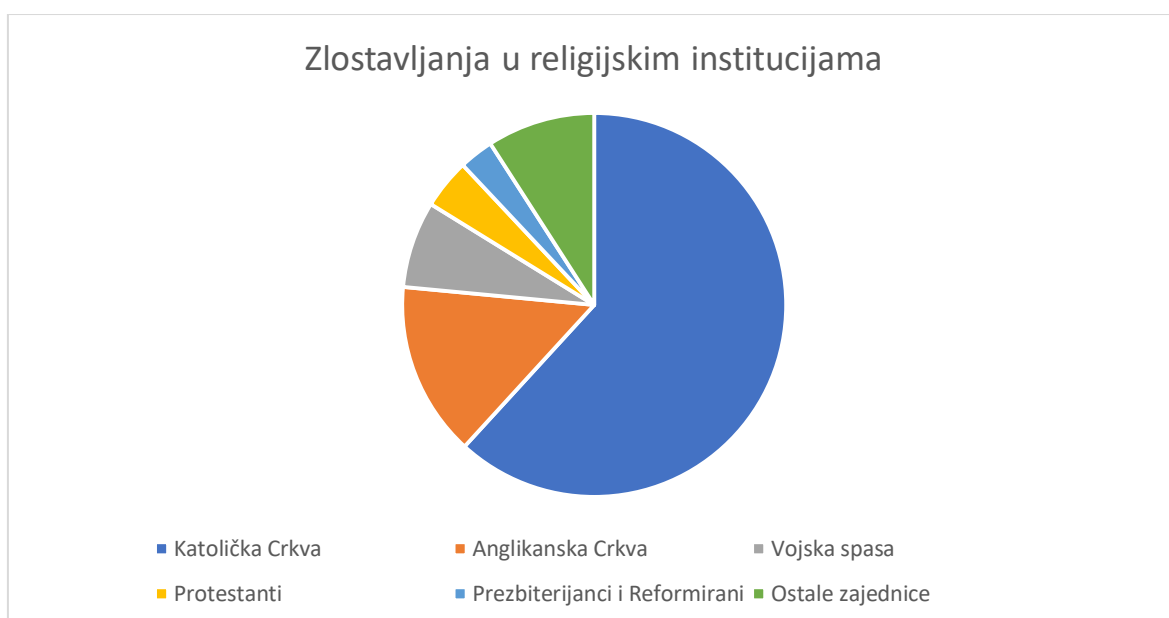
https://www.dbk.de/fileadmin/redaktion/diverse_downloads/dossiers_2018/MHG-eng-Endbericht-Zusammenfassung-14-08-2018.pdf

⁷⁶ Usp. Helen GOODE, Hannah MCGEE i Ciaran O'BOYLE, *Time to listen, confronting child sexual abuse by catholic clergy in Ireland*, The Liffey Press, Dublin, 2003., 25 – 27.

⁷⁷ Usp. Hannah MCGEE, Rebecca GARAVAN, Mairead DE BARRA, Joanne BYRNE i Ronan CONROY, *The SAVI Report: sexual abuse and violence in Ireland. Executive Summary*, Dublin Rape Crisis Centre, Dublin., 2002.

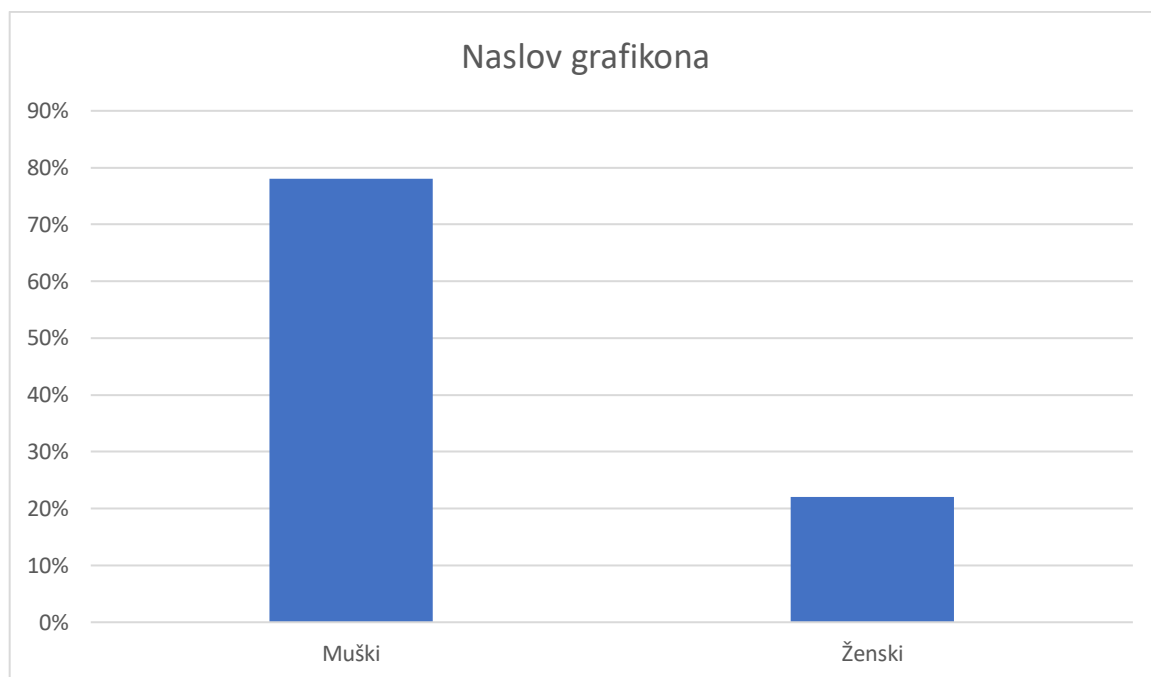
⁷⁸ Usp. Faisal RASHID i Ian BARRON, *Critique of the Vatican's Role in Recent Child Protection Practice: A Brief Report*, u: *Journal of Child Sexual Abuse*, 27 (2018.) II., 141 – 142.

polovicu dvadesetog te početak dvadeset i prvog stoljeća. Od ukupne brojke osoba koje su zlostavljane unutar vjerskih institucija na one koje su zlostavljane u kontekstu Katoličke Crkve otpada 61.8% posto žrtava što je puno više nego što je žrtava u svim ostalim religijskim institucijama. U grafikonu 3. možemo primijetiti kakav je sastav žrtava seksualnog zlostavljanja u svim religijskim institucijama u Australiji, odnosno koliki postotak žrtava spada da one zlostavljane u Katoličkoj Crkvi a koliko na ostale religijske zajednice ili institucije. Naravno tu treba u obzir uzeti i vjerski sastav stanovništva. Budući da je u Australiji manje od trećine katolika još je više zabrinjavajući podatak da je skoro dvije trećine zlostavljanih unutar religijskih ustanova zlostavljano od strane katoličkog klera.

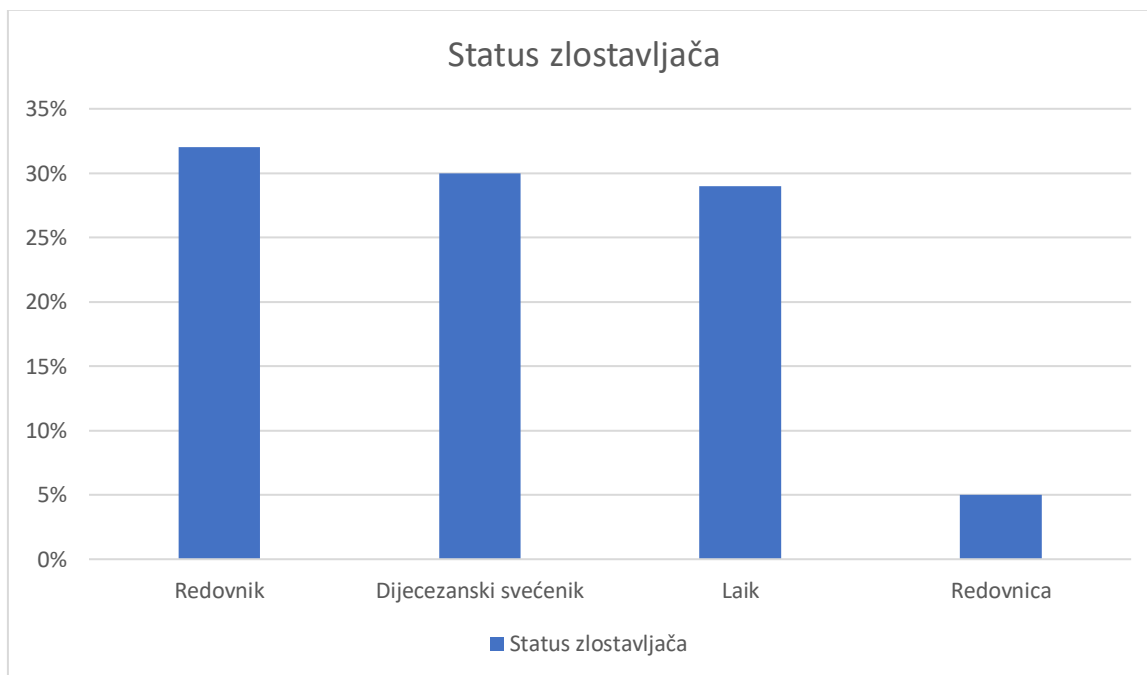
Grafikon 3. postotak zlostavljanja u religijskim institucijama u Australiji.

Prosječna dob tih žrtava bila je 11.4 godine, s tim da su dječaci u prosjeku bili stariji. Prosječna dob muških žrtava iznosila je 11.6 godina, a prosječna dob zlostavljanih djevojčica 10.5 godina. Kao i u ostalim slučajevima puno više je zlostavljanih dječaka, njih 78% dok je zlostavljanih djevojčica 22%. Također najviše slučajeva zlostavljanja zabilježeno je u osmom desetljeću prošlog stoljeća, odnosno 1970-ih godina.

Grafikon 4. spol žrtava.

U Australiji imamo specifikum koji se nije toliko pojavljivao u drugim istraživanjima a to je da su gotovo trećina zlostavljača bili laici, točnije njih 29%. Najveći postotak među zlostavljačima zauzimaju redovnici i to njih 32%, malo je manje svećenika, odnosno 30% i 5% redovnica koje su vršile zlostavljanje.

Grafikon 5. klerički status zlostavljača.

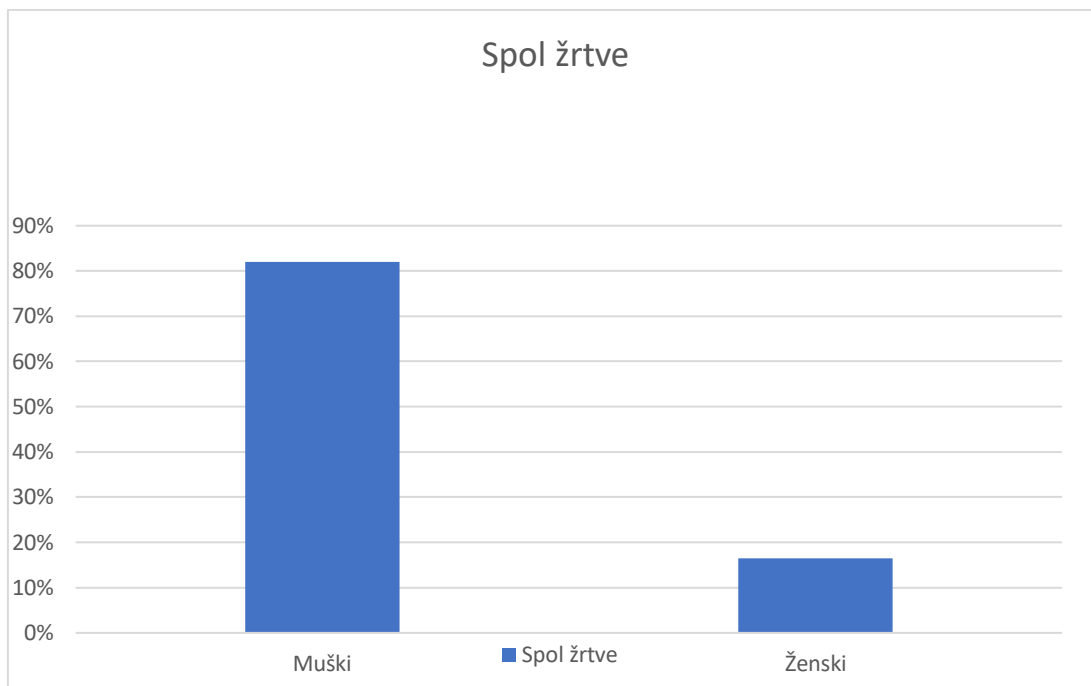
31.8% od ukupnog broja žrtava bilo je zlostavljano u školama, a od tog broja zlostavljanih u školama njih čak 71.8% bilo je zlostavljano u vjerskim školama. Za vrijeme ispitivanja odnosno u periodu na koji se odnosilo istraživanje obavljeno od strane Kraljevske komisije, točnije između 1950. i 2010 godine od ukupnog broja katoličkih svećenika njih čak 7% bili su zlostavljači. Za razliku od do sada spomenutih zemalja ovdje svećenici po postotku zlostavljača odstupaju i to za nekoliko postotaka od drugih zemalja.

U svome izvještaju istraživači također navode kako crkvene vlasti u okviru partikularne crkve nisu uspjele dovoljno učinkovito reagirati na probleme i optužbe. Navode kako su mjerodavni bili upoznati sa slučajevima te su ih ili zataškavali ili nedovoljno kažnjavali što je samo produbilo probleme koji onda posljednjih godina zbog neadekvatne i nepravovremene reakcije bivaju još veći.⁷⁹

3.1.4. Nizozemska

U Nizozemskoj je neovisna komisija napravila istraživanje u kome je obuhvatila period od 1945. do 2010. godine. U tom su istraživanju pokušali sumirati brojke koje se odnose na seksualno zlostavljanje maloljetnika od strane katoličkog klera. I ovdje kao i u drugim istraživanjima možemo primijetiti specifikum vezan uz seksualno zlostavljanje od strane klera a to je podatak kako su čak 82% žrtava zlostavljanja dječaci dok je u 16.5% slučajeva potvrđeno kako su žrtve djevojčice, a za 1.5% nemoguće je odrediti spol, tj. on nam je iz podataka nepoznat.

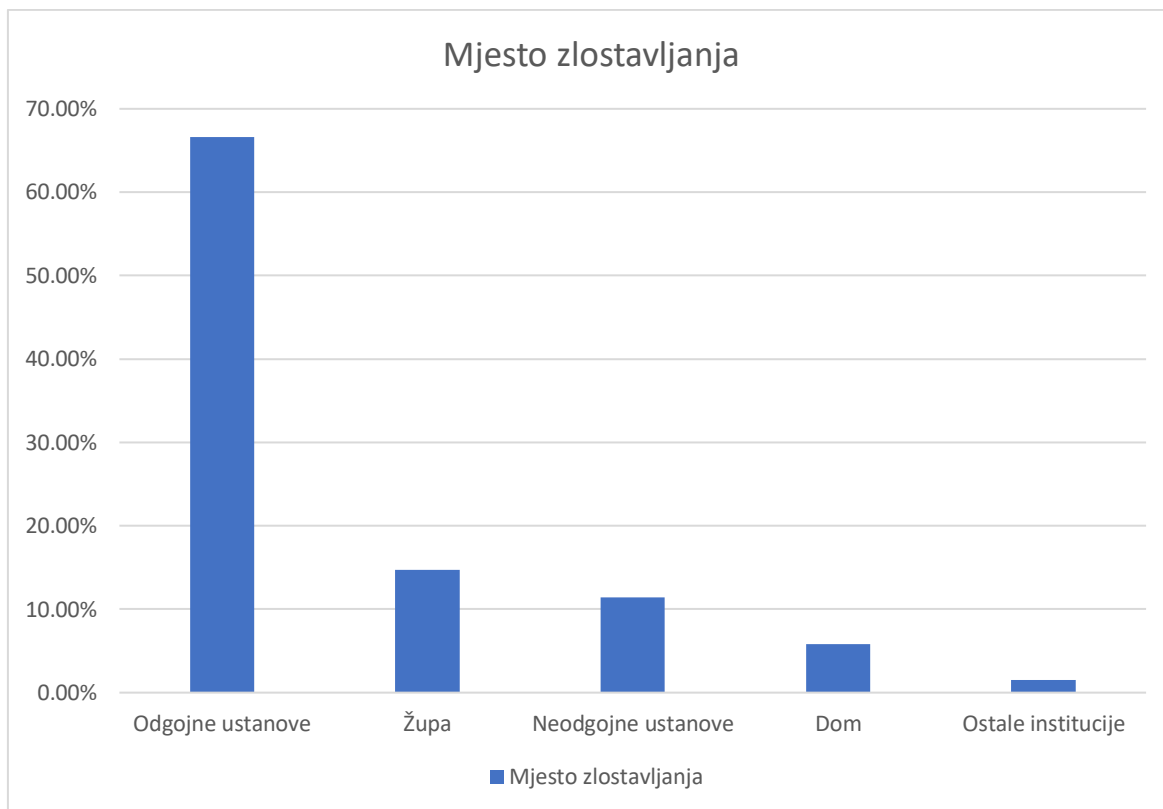
⁷⁹ Usp. ROYAL COMMISSION INTO INSTITUTIONAL RESPONSES TO CHILD SEXUAL ABUSE, *Final Report: Preface and Executive Summary*, Commonwealth of Australia, 2017., 44 – 56.

Grafikon 6. žrtve prema spolu.

Nažalost za 43.2% slučajeva godine žrtava su nepoznate, a na temelju ostalih 56.8% poznatih slučajeva izvlačimo podatke kako je više od pola žrtava tj. njih 52.1% bilo između 6 i 12 godina starosti a 29.3% staro između 12 i 14 godina, između 15 i 16 godina starosti bilo je 10.2% žrtava dok je ostalih 10-ak % žrtava ili mlađe ili starije od ovdje navedenih godina. Možemo zamijetiti kako je više od 80% žrtava staro između 6 i 14 godina. Od ukupnog broja slučajeva njih 78.8% se dogodio u vremenu 1950 -ih i 1960-ih godina, točnije 42.1% slučajeva dogodio se 1950-ih godina dok se kroz slijedeće desetljeće dogodilo 36.7% slučajeva zlostavljanja.

Ovo Nizozemsko istraživanje čak nam donosi i podatke o tome gdje su se zlostavljanja događala pa tako najviše slučajeva zlostavljanja od strane katoličkog klera imamo u odgojnim ustanovama u okviru kojih se dogodilo 66.6% slučajeva, odnosno dvije trećine istih, u kontekstu župe se dogodilo 14.7% slučajeva, njih 11.4% se dogodilo u okviru neodgojnih institucija, 5.8% slučajeva se dogodilo unutar doma dok se u drugim situacijama odnosno kontekstima dogodilo 1.5% slučajeva.

Grafikon 7. frekvencija zlostavljanja prema lokaciji.

I ovdje kao i u drugim izvještajima primjećujemo značajno veći broj zlostavljanja dječaka nego djevojčica dok podaci ne odstupaju puno što se dobi žrtava tiče. Istraživači u izvještaju ističu kako postoji veći postotak žrtava koje su odgajane u katoličkoj vjeri nego onih u drugim tradicijama no također navode kako statistički promatrano seksualno zlostavljanje maloljetnika predstavlja širok društveni problem koji definitivno nije specifikum Katoličke Crkve ili njenog klera, također kao i istraživači iz Irske navode kako su medijski izvještaji značajno iskrivljeni kada se iznose statistike vezane uz zlostavljanje maloljetnika, čime se kler predstavlja kao stereotipna slika zlostavljača.⁸⁰

3.1.5. Sjedinjene Američke Države

Slučajevi u Sjedinjenim Američkim državama detaljno su istraženi tzv. John Jay Report-om, on nam donosi kompletan pregled seksualnog zlostavljanja maloljetnika od strane klera u SAD u periodu između 1950. i 2002. godine. I u ovom istraživanju postotak svećenika zlostavljača u ukupnom broju svećenika u SAD iznosi oko 4%. Što se trajanja zlostavljanja tiče

⁸⁰ Usp. Wim DEETMAN, Nel DRAIJER, Pieter KALBFLEISCH, Harald MERCKELBACH, Marit MONTEIRO, i Gerard DE VRIES, *Sexual Abuse of Minors in the Roman Catholic Church*, 54 – 56.

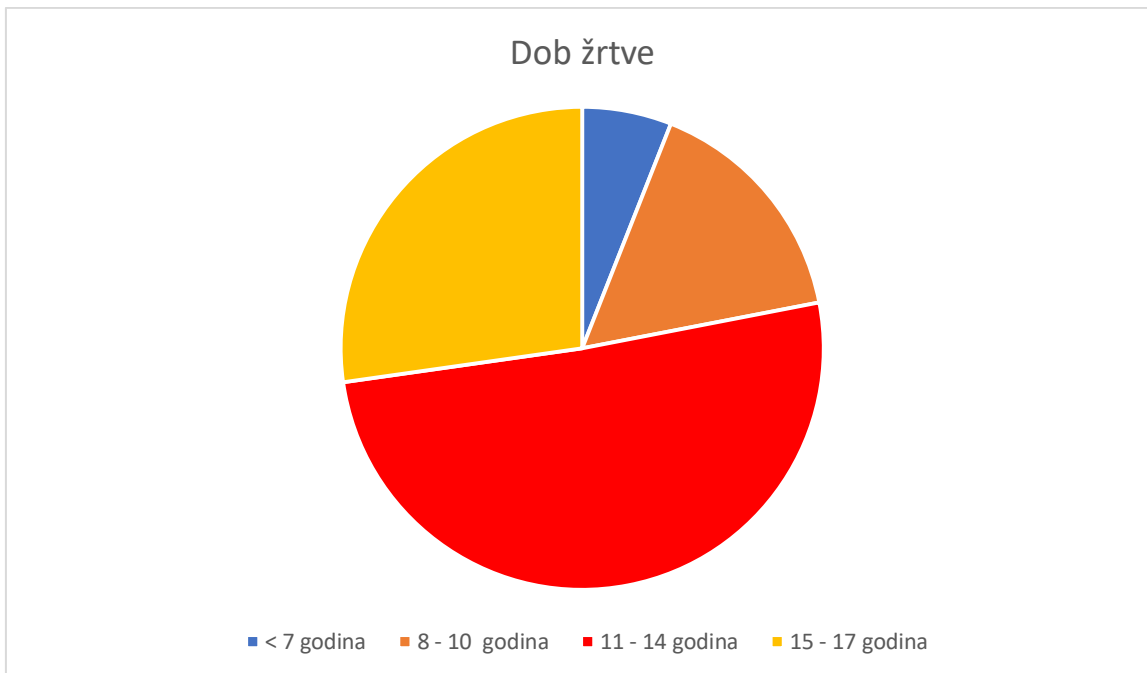
najveći postotak djece je zlostavljan u periodu kraćem od godine dana, njih 38.4%, dok je dulji period zlostavljanja, odnosno zlostavljanje koje je trajalo između jedne i dvije godine doživjelo 21.8% žrtava, 28% žrtava doživjelo je zlostavljanje koje je trajalo između dvije i četiri godine, njih 10.2% doživljavalo je zlostavljanje u trajanju između pet i devet godina, dok je zlostavljanje koje je trajalo deset godina i više doživjelo ispod 1% žrtava. Zanimljivo je kako su u SAD čak 68% svećenika zlostavljača ređeni između 1950. i 1979. godine. Slično stanje možemo primijetiti i u Nizozemskoj.⁸¹ Ti podaci ne slažu se s idejama kako su za stanje vezano uz seksualno zlostavljanje maloljetnika od strane klera gotovo potpuno krive društvene promjene koje su se dogodile u šezdesetim i sedamdesetim godinama prošlog stoljeća, kako primjerice smatra i navodi Benedikt XVI.⁸² Ostalih 32% spadaju na periode prije i nakon toga razdoblja. Prije 1950. godine ređeno ih je 21.3% a nakon 1979. godine ređeno ih je 10.7%.

Što se broja žrtava tiče većina zlostavljača, njih 56%, zlostavljalo je samo jednu žrtvu dok je dvije ili tri žrtve imalo 27% zlostavljača, između četiri i devet žrtava imalo je 14% zlostavljača, dok je više od 10 žrtava zlostavljalo 3.5% zlostavljača. Tih 3.5% zlostavljača zapravo je i krivo za 26% od ukupnog slučaja zlostavljanja, dok je ostalih 96.5% krivo za 74% slučajeva zlostavljanja. Također su u istraživanju obuhvaćena i obrađena i mjesta na kojima su se zlostavljanja događala. Tako su primjerice svećenikova kuća ili župni ured bili poprišta 40.9% zlostavljanja, u samoj zgradi crkve dogodilo se čak 16.3% zlostavljanja, a u kući žrtve 12.4% slučajeva, 10.3% žrtava zlostavljane su u nekakvoj vikendici ili sl., a isti postotak slučajeva dogodio se i u školi te na kraju 9.8% slučajeva zlostavljanja zbio se u automobilu. Što se tiče vremena kada su zlostavljanja počinjena najviše ih se dogodilo kroz 1970-e godine i to s vrhuncem broja slučajeva 1980. godine.

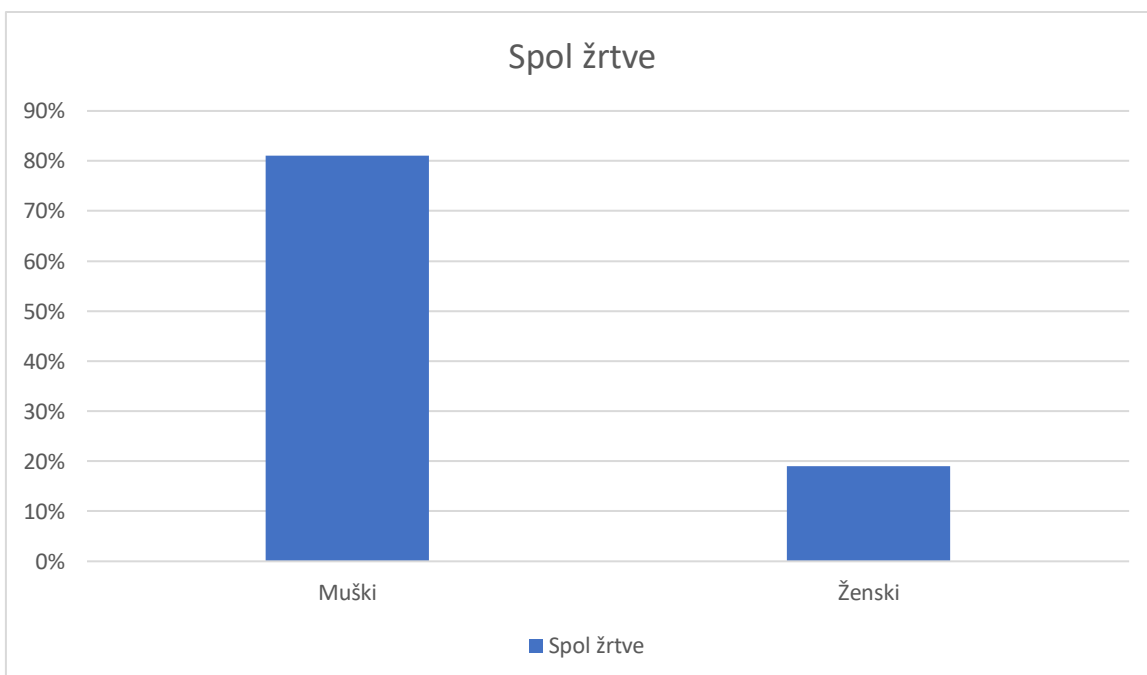
Više od pola žrtava seksualnog zlostavljanja u ovom istraživanju, njih 50.9%, bile su stare između 11 i 14 godina, što je i najzastupljenija dobna skupina žrtava, njih 27.3% bile su između 15 i 17 godina starosti, 16% ih je bilo staro između 8 i 10 godina a oko 6% žrtava bilo je mlađe od 7 godina.

⁸¹ Usp. *Isto*.

⁸² Usp. BENEDIKT XVI, *Crkva i sablazan seksualnog zlostavljanja*, Tonimir, Varaždinske toplice, 2019., 9 – 10.

Grafikon 8. sastav žrtava prema dobi

Grafikon 9. sastav žrtava prema spolu.

81% žrtava bile su dječaci, pa i ovdje možemo primijetiti veći postotak muških žrtava nego što je to slučaj kod opće populacije. Još možemo navesti kako su muške žrtve u prosjeku bile starije od ženskih. Od ukupnog broja žrtava čak 40% bili su dječaci stari između 11 i 14 godina. Većina slučajeva, preko 99%, bila je vezana uz neku eksplicitnu seksualnu radnju dok

je manji broj slučajeva, njih samo 141, odnosno oko 0.5% sadržavao samo verbalno zlostavljanje ili korištenje pornografije. Svojevremeno je ovo istraživanje duboko moralno potreslo Katoličku Crkvu u SAD, a nisu ni materijalno bolje prošli jer su na račun odšteta za sve slučajeve morali isplatiti preko \$500,000,000.⁸³

3.2. Opći pregled istraživanja o zlostavljanju od strane klera

Iz gore navedenih primjera možemo izvući nekoliko zaključaka, odnosno nekoliko stvari koje su zajedničke slučajevima kleričkog zlostavljanja maloljetnika u svim zemljama. Prva stvar zajednička svim istraživanjima je da su kod zlostavljanja maloljetnika od strane klerika puno više žrtava dječaci nego djevojčice što ne odgovara sastavu žrtava kod opće populacije. Taj postotak muških žrtava iznosi oko dvije trećine od ukupnog broja žrtava a u nekim državama kao što su SAD ili Nizozemska čak i preko 80%. Zajedničko svim izvještajima je također da je više žrtava mlađe od 13 godina odnosno da se većina slučajeva zlostavljanja ipak može okarakterizirati kao pedofilija a ne efebofilija. Možemo zamijetiti kako je zlostavljanje u velikom broju slučajeva trajalo dulji vremenski period, tj. većinom se sastojalo od više čina prema maloljetniku, tj. čin zlostavljanja nije bio izdvojen čin nego se radilo u sustavnim činima.

Iz John Jay Study⁸⁴ možemo primijetiti, a slično je i u drugim zemljama kako se u najvećem broju slučajeva, gotovo svima, koji su prijavljeni radilo o eksplicitnim seksualnim činima a ne prikazivanju pornografije ili verbalnom zlostavljanju, što ne znači da takvog zlostavljanja nije bilo. Više je vjerojatno da takva zlostavljanja koja nisu bila eksplicitan seksualni čin nisu niti prijavljivanja zbog poimanja situacije ili pak zbog manje ozbiljnosti ili posljedica nego ih imaju seksualne radnje.

Zabrinjavajući je podatak iz australskog istraživanja koji pokazuje kako je od ukupnog broja zlostavljanih maloljetnika zlostavljanih u religijskim ustanovama oko dvije trećine njih zlostavljano unutar institucija povezanih s Katoličkom Crkvom, iako je postotak katolika u Australiji značajno manji. I u drugim zemljama primjećujemo neka odstupanja što se zlostavljanja tiče, pa tako u Irskoj kada uzmemo u obzir zanimanja s autoritetom katolički svećenici su zanimanje sa najvećim postotkom zlostavljača unutar te populacije.

⁸³ Usp. THE JOHN JAY COLLEGE RESEARCH TEAM, *The nature and scope of the problem of sexual abuse of minors by Catholic priests and deacons in the United States, 1950-2000*, Washington, D.C., 2004., 3 – 7.

⁸⁴ Usp. *Isto*.

Iz ovih istraživanja da se izvući kako je od ukupnog broja klerika u Katoličkoj Crkvi u posljednjih 70-ak godina, njih između 4 i 8% bilo seksualnih zlostavljača maloljetnika, ovisno o državi u kojoj je istraživanje provedeno. Takvi podaci ne odstupaju značajno od opće populacije, iako to nipošto ne bi smjela biti isprika jer za svećenike i Katoličku Crkvu svaki slučaj zlostavljanja je poražavajući. Većina se ipak istraživača i izvještaja slaže kako je medijsko izvještavanje u slučaju seksualnog zlostavljanja od strane klera predstavljano pretjerano i preuveličavale su se brojke, tj. nije se najobjektivnije izvještavalo o takvim slučajevima čime se pojačavala negativna slika prema Katoličkoj Crkvi i njezinim klericima do te mjere da su postali na neki način stereotip zlostavljača.

4. Karakteristike seksualnog zlostavljača

Ovaj ćemo dio posvetiti karakteristikama koje se mogu zamijetiti kod osoba koje su potencijalni zlostavljači. Važnost definiranja nekih općih karakteristika koje se mogu prepoznati kod većeg broja zlostavljača je u tome što one mogu pomoći u prepoznavanju prediktora patologije kod budućih klerika, a samim time i prevenciji i zaštiti potencijalnih žrtava, a također može biti korisno i kada se radi o pomoći potencijalnim zlostavljačima⁸⁵ jer ako se karakteristike vezane uz poremećaj na vrijeme primijete veća je šansa da će se osobi uspjeti pomoći. Stoga ćemo pokušati, iako su zlostavljači maloljetnika izuzetno heterogena skupina⁸⁶, navesti što više zajedničkih karakteristika prema kojima bi se oni mogli prepoznati, odnosno prema kojima bi potencijalni zlostavljač mogao biti primijećen te na taj način pokušati hipotetski povećati mogućnost prevencije preko tih karakteristika. Na sljedeće karakteristike stoga treba posebno obratiti pozornost.

Valja napomenuti kako karakteristike koje ćemo u daljnjem tekstu spominjati mogu biti povezane sa mnogim poremećajima, te nikako se ne smiju gledati izdvojeno. One mogu biti samo indikator te međusobno povezane s još nekim karakteristikama mogu izazvati rizično ponašanje, nikako samostalno biti podloga za razvoj zlostavljača.

⁸⁵ U Njemačkoj je osnovan Dunkelfeld prevencijski projekt koji u deset centara diljem Njemačke pružaju besplatnu pomoć i terapiju pedofilima i efebofilima kako bi prevenirali kaznena djela. Pružaju im svu moguću pomoć kako bi pod kontrolom držali svoje porive.

⁸⁶ Usp. Danilo A. BALTIERI, i Douglas P. BOER, Two clusters of child molesters based on impulsiveness, u: *Revista Brasileira de Psiquiatria*, 37 (2015.), 143.

4.1. Povećana prisutnost drugih psihičkih poremećaja

Kod mogućih zlostavljača često je veća mogućnost drugih psihičkih poremećaja, odnosno najčešće uz parafiliju imaju još nekakav poremećaj. Kod njih su često prisutne poteškoće koje se javljaju u ophođenju s vlastitom seksualnošću, mogu imati problema sa definiranjem seksualnog identiteta, a pojavljivanje njihova poremećaja može biti povezano sa iskustvom doživljenog seksualnog ili nekog drugog oblika zlostavljanja.⁸⁷ U proučavanju nastanka poremećaja često se isti vežu sa iskustvom prerane seksualne inicijacije, zatim neprimjerenom socijalizacijom seksualnosti. Kod pedofila su također otkrivene i značajne neurološke promjene u predjelu korteksa te u strukturama smještenim ispod korteksa za vrijeme seksualnog uzbuđenja, to dovodi do ideje kako postoji i djelomično biološko uvjetovanje povezano s pedofilijom, odnosno nedostatak seksualnog zanimanja za odrasle se povezuje i sa biološkim abnormalnostima pa je pitanje koliko se jednostavno problem s pedofilijom može riješiti.⁸⁸ Te dvije karakteristike znaju pogodovati preranoj ili pretjeranoj okupiranošću spolnošću. Ona pak može biti inducirana znatizeljnom vršnjaka ili nekim patološkim ophođenjem sa seksualnošću, kao što je primjerice nekakav voajerizam od strane odrasle osobe.⁸⁹

4.2. Nedostatak empatije

Istraživanja navode kako značajan broj zlostavljača karakterizira i antisocijalni poremećaj ličnosti kao i psihopatija, naravno uz napomenu kako to jest karakteristika nekih zlostavljača, ali definitivno ne svih,⁹⁰ a takvi poremećaji se mogu zamijetiti u nedostatku empatije. Jedna od karakteristika potencijalnog zlostavljača jest i nedostatak empatije, odnosno empatičnog poistovjećenja s drugim, posebno sa žrtvom.⁹¹ Teško mu je poistovjetiti se sa žrtvom ili suosjećati s njom ili njezinom patnjom. Također, istraživanja su pokazala da iako nedostatak empatije može ukazivati na neke probleme kod potencijalnog zlostavljača u procesu liječenja malo ili nikako neće doprinijeti recidivizmu.⁹² Jednostavno zlostavljač ne vidi ili na neki način

⁸⁷ Usp. Ivan ŠTENGL, Seksualno zlostavljanje maloljetnika mogući profil pedofiliji sklone osobnosti klerika, 358.

⁸⁸ Usp. Boris VIDOVIĆ, Pedofilija i Crkva, u: *Crkva u svijetu*, 45 (2010.), II., 140 – 141.

⁸⁹ Usp. Ivan ŠTENGL, Seksualno zlostavljanje maloljetnika mogući profil pedofiliji sklone osobnosti klerika, 358 – 359.

⁹⁰ Usp. Ron LANGEVIN, *Who Engages in Sexual Behaviour with Children? Are Clergy Who Commit Sexual Offences Different from Other Sex Offenders?*, u: *Sexual abuse in the Catholic Church: scientific and legal perspectives : Proceedings of the conference "Abuse of children and young people by Catholic priests and religious"*, Vatican City, April 2. – 5., 2003. 34

⁹¹ Usp. Ivan ŠTENGL, Seksualno zlostavljanje maloljetnika mogući profil pedofiliji sklone osobnosti klerika, 359.

⁹² Usp. R. Karl HANSON i Kelly E. MORTON-BOURGON, *The Characteristics of Persistent Sexual Offenders: A Meta-Analysis of Recidivism Studies*, u: *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73 (2005.) VI., 1159.

minorizira svoju odgovornost ili žrtvine osjećaje. Nedostatak empatije karakterističan je za mnoge poremećaje ličnosti kao što su narcisoidni poremećaj ličnosti, psihopatska ličnost ili sociopatska ličnost.⁹³

Primjećuje se izbjegavajuće ponašanje ili pak averzivni osjećaji prema žrtvi. Možemo primijetiti i racionaliziranje tuđe patnje, primjerice tumačenje patnje kao posljedice krivih odabira, ponašanja ili čak patnje kao pretjerane osjetljivosti žrtve čime se smanjuje težina patnje, kao da patnja nije toliko strašna koliko ju žrtva preuveličava. S druge strane osoba koja zlostavlja često sebe smatra svojevrsnom žrtvom životnih okolnosti, loše obiteljske situacije ili nekih drugih situacija ili okolnosti. Često osobe koje zlostavljaju znaju predbacivati roditeljima i na neki način svoju krivnju pokušavaju prebaciti na njih.⁹⁴ Zato je važno zamjećivati pretjeranu, kritizirajuću zaokupljenost obitelji. Nju osoba koja zlostavlja gleda kao odgovornu za stanje nezadovoljstva u kojem se nalazi, a to može ako ništa upućivati na moguće nerazriješene traume vezane za obiteljsko okružje.

Nesposobnost za empatiju može se očitovati i u slučaju pretjeranog pokazivanja iste, odnosno u slučaju neupitne spremnosti pomoći svakome tko je u potrebi. Kod takvih situacija i slučajeva najčešće se nije dogodila empatička identifikacija s osobom nego se često osobi pomaže jer se potencijalni zlostavljač identificirao sa njezinim stanjem boli ili bespomoćnosti u koje zapravo projicira svoju bespomoćnost, anksioznost ili pak depresiju. Kod njih možemo zamijetiti i histrioničke crte osobnosti. Histrionični poremećaj karakteriziraju intenzivne i nestabilne emocije praćene iskrivljenom slikom o sebi, a samopoštovanje takvih osoba ne dolazi iz pravog osjećaja vlastite vrijednosti nego ovisi više o potvrdi drugih osoba. Takve osobe karakterizira želja da budu u centru pažnje, odnosno da budu zamijećeni. Iako obično posjeduju dobre socijalne vještine, one im služe kako bi drugima manipulirali i privlačili njihovu pažnju.⁹⁵ Budući da zlostavljač nije naučio pravilno „osjećati“ odnosno nije naučio doživjeti sve osjećaje niti njihovu pravilnu gradaciju primjerenu situaciji, on osjećaje poistovjećuje sa željom za kontrolom i moći. Zamjećujemo tu i dinamiku osobnosti prisutnu kod graničnog poremećaja osobnosti.⁹⁶ Takve osobnosti imaju velikih problema s

⁹³ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 143.

⁹⁴ Usp. Ivan ŠTENGL, Seksualno zlostavljanje maloljetnika mogući profil pedofiliji sklone osobnosti klerika, 359 – 360.

⁹⁵ Usp. Tihana JENDRIČKO, *Histrionički poremećaj ličnosti, 1. dio*, (2015.), u: <https://www.zdravobudi.hr/clanak/512/histrionicni-poremecaj-licnosti-1-dio> (26.3.2019.)

⁹⁶ Usp. Ivan ŠTENGL, Seksualno zlostavljanje maloljetnika mogući profil pedofiliji sklone osobnosti klerika, 356.

emocionalnim, ponašajnim, kognitivnim i interpersonalnim funkcioniranjem. Takve osobe iskazuju autodestruktivno ponašanje koje uključuje i samoozljeđivanje i suicidalno ponašanje.⁹⁷

Posljedice ovakva razvoja u osjećajnom životu jesu emotivne i ponašajne reakcije neadekvatne situaciji, odnosno vanjskom podražaju, s težnjom k njihovoj upadljivoj ekstremizaciji (pretjerana ili nikakva reakcija gdje sitnice mogu pogodovati trenutnu drastičnu promjenu u osjećajima i ponašanju).⁹⁸

4.3. Neuobičajen način percepcije i razmišljanja

Također se kod seksualnih prijestupnika kroz razne studije pokazala i značajno visoka prisutnost neuobičajenih načina percepcije i razmišljanja pa čak i jake kognitivne distorzije. Neki su istraživači primijetili kod zlostavljača kognitivnu krutost, opću nepodobnost kao i više ljutnje nego kod ostalih.⁹⁹ Postoje dakle kod njih i karakteristike shizotipnog poremećaja. Takve osobe karakterizira nekonvencionalnost koja se nekad čini kao originalno rješenje za neke probleme i fenomene. Takva nekonvencionalnost može utjecati na njihovu percepciju stvarnosti. Često ih karakterizira, strog, tvrdoglav, krut odnosno nepopustljiv način razmišljanja, u našem konkretnom slučaju kada govorimo o religioznim ljudima to se odražava u fundamentalnim religioznim stavovima. Njihov društveni život također je ugrožen, a pokazuju i neuobičajene načine u ophođenju s drugima. Pokazuju nelagodu i sklonost agresivnom ponašanju u socijalnim situacijama koje su izvan kontroliranih i unaprijed predvidivih okvira.

Također takve karakteristike pokazuju u interakciji s osobama suprotnog spola. Asketicizam može biti jedan od indikatora ovakvog neuobičajenog načina percipiranja ili pak nekakvog drugog poremećaja. Primjerice strogo održavanje religioznih propisa ili pak isposničkog življenje može biti samo obrambeni mehanizam jer im je život u suprotnosti sa učenjem. Primjerice pojačana religiozna praksa često može biti način zadovoljštine za počinjena djela pa i pokušaj da se ponovno zadobije kontrola nad seksualnošću ili indiciraju strah da će seksualnost poprimiti bolesne oblike.

⁹⁷ Usp. Marina LETICA CREPULJA, *Granični poremećaj osobnosti i psihotični simptomi*, (2015.), u: <https://www.zdravobudi.hr/clanak/821/granicni-poremecaj-osobnosti-i-psihoticni-simptomi> (26. 3.2019.)

⁹⁸ Usp. Ivan ŠTENGL, Seksualno zlostavljanje maloljetnika mogući profil pedofiliji sklone osobnosti klerika, 360.

⁹⁹ Usp. Stephanie Mignot GERARD, David JOBES, Peter CIMBOLIC, Barry A. RITZLER, i Salvador MACIAS MONTANA, A Rorschach Study of Interpersonal Disturbance In Priest Child Molesters, u: *Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention*, 10 (2003.), 54.

Asketicizam tako može biti znak poteškoća u spolnom identitetu, prikrivene odbojnosti prema osobama suprotnog spola ili pak odbojnosti prema seksualnosti uopće. U takvim se slučajevima seksualnost poima kao neprijateljska ili opasna za integritet osobnosti i prema njoj se stvara strah jer bi mogla izmaći kontroli. Tada se javlja krutost u ophođenju sa seksualnošću. Nasuprot tome imamo i primjere kod kojih se mogu pronaći primjeri koegzistiranja duboke duhovnosti i snažne erotičnosti. Može se pretpostaviti da zapravo duhovnost i erotičnost predstavljaju dva različita oblika kanaliziranja iste energije.¹⁰⁰

4.4. Sposobnost ophođenja sa stresom

Jedna od karakteristika koju valja uzeti ozbiljno u obzir pri karakteriziranju seksualnih prijestupnika je i sposobnost ophođenja sa stresom. Istraživanja pokazuju kako efebofili pokazuju veću podložnost stresu te da će vjerojatnije počiniti zlostavljanje kada su pod izvanjskim stresom.¹⁰¹ Stres može biti uzrokovan raznim uzrocima. Mogu ga generirati primjerice doživljaj granice vlastitih sposobnosti u odnosu na svoja ili pak tuđa očekivanja što može biti poprilično stresno. Stres može uzrokovati opći osjećaj neadekvatnosti kao i neki nedostaci u socijalnim interakcijama kao što je primjerice introvertiranost, stoga uzrok može biti i boležljivost kao i egzistencijalna neizvjesnost, samoća ili osjećaj nerazumijevanja od strane okoline ili zajednice, pa i hijerarhije, starenje ili slični problemi koji se znaju pojaviti u životu klerika. Kod efebofila se primjećuje češća učestalost niske tolerancije na stres, te je kod njih daleko prisutniji eksterni lokus kontrole.¹⁰² Oni češće odgovornost za svoje uspjehe ili neuspjehe, pripisuju nekim vanjskim silama, okolnostima ili djelovanju drugih ljudi, odnosno nisu u stanju preuzeti odgovornost za svoje postupke i rezultate koji iz njih proizlaze.¹⁰³

Kod efebofilije specifično radi se o interesu za djecu koja ulaze u adolescenciju pa bi se kod te patologije moglo govoriti o fiksiranoj identifikaciji s osobom koja je u adolescenciji. Niski prag tolerancije na frustraciju tu bi izazvao regresiju u vrijeme percipirano kao manje frustrirajuće, odnosno početak adolescencije u kome se prijestupnik osjećao relativno bezbrižno i sigurno. Općenito, u odgoju i praćenju budućih i trenutnih crkvenih službenika trebalo bi razviti visoku osjetljivost na praćenje njihova odnosa i ophođenja prema stresu budući da je to

¹⁰⁰ Usp. Ivan ŠTENGL, Seksualno zlostavljanje maloljetnika mogući profil pedofiliji sklone osobnosti klerika, 361.

¹⁰¹ Usp. Pam CARTOR, Peter CIMBOLIC i Jennifer TALLON, Differentiating Pedophilia from Ephebophilia in Cleric Offenders, 312.

¹⁰² Usp. Ivan ŠTENGL, Seksualno zlostavljanje maloljetnika mogući profil pedofiliji sklone osobnosti klerika, 361.

¹⁰³ Usp. *Lokus kontrole*, u: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37041> (preuzeto: 26.3.2019.)

jedan od značajnih prediktora za budući razvitak ove patologije. Naravno nameće se značajna potreba za preventivnim radom kao i razvojem učinkovitih strategija za ophođenje sa stresom na osobnoj razini.¹⁰⁴

4.5. Ophođenje s autoritetom

Snažan indikator za razvoj pedofilnog/efebofilnog poremećaja je i način ophođenja s autoritetom. Kod zlostavljača, i potencijalnog se da primijetiti nekoliko crta ličnosti koje spadaju u kategoriju ophođenja s autoritetom. Njegovu osobnost karakteriziraju izrazita pasivnost, introvertnost, konformizam i ovisnost. Ta ovisnost može dovesti do pretjeranog osjećaja privrženosti prema osobama s autoritetom, dok na suprotnoj strani može se razviti jako velik osjećaj prijezira ili pak averzivni ili destruktivni osjećaji prema osobama koje autoriteta nemaju. Ti negativni ili pak destruktivni, averzivni osjećaji koji se razvijaju prema osobama koje nemaju autoriteta može se objasniti projiciranjem vlastitih neželjenih emotivnih stanja koja izmiču kontroli. Zlostavljač ili potencijalni zlostavljač servilno će se priklanяти osobama s autoritetom koja na neki način odlučuje o njima te će njima prepustiti donošenje odluka kada se već sami ne osjećaju dovoljno doraslima odlučivati. Takva situacija izaziva anksioznost.

Nažalost može se dogoditi da osobe koje imaju autoritet zbog nekih svojih emotivnih poteškoća pokažu prema ovakvim kandidatima ili svećenicima visoku sklonost jer su poslušni i s njima se lakše radi a onda se mogu razviti odnosi koji su neprimjereni statusu ili ulogama u kojima se takvi ljudi nalaze.¹⁰⁵ Svoje nezadovoljstvo načinom na koji se odnose prema autoritetu kasnije često nadomještaju odnosom prema djeci, primjerice često zlostavljači imaju seksualno uzbuđenje pri kontroliranju ili dominiranju drugom osobom, odnosno pokazuju neke aspekte sadizma u svojim odnosima.¹⁰⁶

4.6. Afektivni poremećaji

Još jedna od karakteristika i prediktora na koje bi formatori i odgojitelji trebali pripaziti kod svojih odgajnika je i prisutnost afektivnog poremećaja odnosno načina na koji iskazuje i nosi se sa osjećajima. Naravno tu treba zamijetiti kulturalne razlike u izražavanju osjećaja, njihovu intenzitetu ili načinu njihova izražavanja pa prema tome primjećivati odskake li od prosjeka i

¹⁰⁴ Usp. Ivan ŠTENGL, Seksualno zlostavljanje maloljetnika mogući profil pedofiliji sklone osobnosti klerika, 362 – 363.

¹⁰⁵ Usp. *Isto*, 363.

¹⁰⁶ Usp. Ron LANGEVIN, *Who Engages in Sexual Behaviour with Children? Are Clergy Who Commit Sexual Offences Different from Other Sex Offenders?*, 30.

na koji način. Postoje dvije krajnosti u kojima se osobe što se tiče osjećaja i njihove ekspresije mogu naći, prva je „premalo“ a druga „previše“. Osobe, odnosno kandidati koji su otvoreni sa svojim osjećajima ne predstavljaju toliki problem niti razlog za zabrinutost. Takva osoba većinom zna o čemu se kod njega radi te će onda pokušati prilagoditi način svoga ponašanja i lakše iznaći način da svoj afektivni stil prilagodi i uklopi ga primjereno u kleričku kulturu svoga geografskog područja. Veća su opasnost i razlog za zabrinutost osobe, odnosno kandidati koji se mogu okarakterizirati kao oni „ravnog afekta“ odnosno koji imaju nedostatak afekta. Takve osobe ostaju mirne i nepomućene u slučaju bilo koje provokacije, jednostavno ne reaguju. Takav način reagiranja može ostaviti dojam jako velike samodiscipline no takav način reagiranja može predstavljati nemogućnost osjećanja¹⁰⁷ koji mogu upućivati na sociopatski poremećaj ličnosti, ili pak upućuju na potiskivanje osjećaja jer osjećaji mogu predstavljati opasnost u nekom smislu.

Osobe koje imaju problem s afektom, ili izražavanjem osjećaja mogu biti jako problematične i na njih se treba pripaziti jer očito pate od ozbiljnih emocionalnih poremećaja, a ako se to upari s određenim drugim karakteristikama takva osoba je jako opasna. Primjerice kod silovanja ili mučenja žrtve jako plaču ili preklinju za milost, a osobe koje imaju afektivan poremećaj ovakve prirode lakše se „nose s time“ odnosno to ih ne pogađa nego nastavljaju zlostavljanje. Kod njih jednostavno nema emocionalne reakcije i na te potpuno potresne scene.

4.7. Seksualna naivnost

Seksualna naivnost podrazumijeva zapravo dva fenomena. Podrazumijeva neznanje o spolnim odnosima ili pak neznanje o spolnom identitetu. Seksualna naivnost također predstavlja karakteristiku preko koje se da naslutiti zlostavljač. I znanje o spolnim odnosima kao i znanje o spolnom identitetu najbolje se uče kroz interakciju s vršnjacima tijekom adolescencije. Do seksualne je naivnosti donekle doveo i način odgoja u katoličkim obrazovnim institucijama koje su često obeshrabrivale ikakvo učenje o spolnosti ili seksualnosti, na neki su ih način potiskivali i tabuizirali posebice smatrajući učenje ili govor o tome grijehom. Osobe koje su shvaćale ili shvaćaju to jako ozbiljno izbjegavajući svaki govor ili informiranje o seksualnosti ili primjerice spolnim odnosima zapravo jako potiskuju svoju spolnost. Kada takve osobe uđu u novicijat ili sjemenište njihovo neznanje može rezultirati različitim poteškoćama, u najboljem slučaju njihovo neznanje o spolnosti i spolnim razlikama može rezultirati

¹⁰⁷ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 148.

feminiziranošću koja može upropastiti ili korumpirati njihov budući utjecaj posebice među muškim župljanima. U najgorem slučaju kasnije takvi svećenici mogu biti zavedeni od mentalno poremećenih osoba unutar župe koje religiju i vjeru poimaju samo kao nekakvu utjehu. Takve će osobe, odnosno svećenici, zbog svoga neznanja možda i doprinijeti svom zavođenju baš zbog toga jer nemaju iskustva, tj. zbog svoje seksualne naivnosti. Tu je prednost onih koji su na neki način bolje upućeni u tu problematiku jer će znati prepoznati upozorenja koja nagoviještaju takvu opasnost dok će seksualno naivne osobe lakše nasjesti na takvo zavođenje.

Osim do sada navedenih opasnosti, opasnost od seksualne naivnosti je i ta da se puno lakše može pojaviti nedostatak kontrole nad svojim nesvjesnim spolnim težnjama. Moramo biti svjesni kako celibat nije prirodno stanje, odnosno osoba u celibatu mora naučiti živjeti svoju seksualnost na negenitalan način. Kod onih koji temeljito ne poznaju svoje spolne porive u puno su težoj i opasnijoj situaciji jer će puno teže moći ovladati njima.¹⁰⁸ Iako celibat jest karizma i u mnogočemu je koristan svećeniku u njegovu životu i službi on nije potpuno prirodan i samim time zahtjeva pripremu i razumijevanje kako bi se svećenik s njime nosio. Moramo biti svjesni kako je najosnovniji i najjači nagon, nagon za samoodržanjem te se stoga onda i osoba koja je živi celibat na neki način bori s tim nagonom.¹⁰⁹

Osobe koje nisu dovoljno upoznate sa svojom spolnošću ili spolnim porivima koje imaju lakše će primjerice, i bez dovoljnog opreza, stvarati prilike u kojima će ostajati sa osobama koje ih privlače ili ih dodirivati i sl. bez ikakve svijesti o opasnostima u koje upuštaju sebe i tu drugu osobu. Čak i u drugom smjeru, dopuštati će da se druga osoba intenzivno posvećuje njemu, dopuštati će da ga dotiče ili sl. bez da shvati ili nasluti gdje to može voditi ili vodi. Naravno ova karakteristika nije nešto urođeno, odnosno nešto što je neizbježno ili teško popravljivo. Zapravo je samo važno posvetiti nešto vremena u edukacijskom sustavu, odnosno formaciji budućih redovnika ili klerika. Iako je ovaj problem danas značajno manji jer se u današnje vrijeme puno otvorenije govori o spolnosti i porivima koje osobe imaju, čak i u formacijskom procesu priprema za svećeništvo. Naravno još puno se toga može ali i mora napraviti da bi se izbjegle poteškoće i problemi koje smo naveli u ovom poglavlju.¹¹⁰ Stoga je

¹⁰⁸ Usp. *Isto*, 148 – 149.

¹⁰⁹ Usp. Jordan KUNIČIĆ, *Celibat i psihička defektnost*, u: *Bogoslovska smotra*, 36 (1966.), 98.

¹¹⁰ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 149.

jedan od glavnih ciljeva bogoslove i svećenike učiti o seksualnosti kako ne bi zapadali u ovakve probleme.

4.8. Emocionalna deprivacija tijekom ranog djetinjstva i djetinjstva općenito

Emocionalna deprivacija tijekom djetinjstva može jako loše utjecati na djetetovo psihičko zdravlje kao i njegov kasniji razvoj i život. Djeca mogu biti emotivno deprivirana na razne načine, odnosno mogu postojati različiti razlozi emocionalne deprivacije. Može se dogoditi da umre roditelj ili pak oba roditelja, nakon čega se djeca predaju na odgoj rođacima koji to ne žele ili pak djeca mogu biti institucionalizirana, odnosno smještena u neki dom za nezbrinutu djecu ili sl. Zatim djeca mogu imati emocionalno nestabilne ili odsutne roditelje. Također i roditelji mogu biti odgajani na hladan i udaljen način i bez nekih pretjeranih razmišljanja mogu takav odgoj kopirati na odnos prema svojoj djeci. Naravno odnos prema djeci može jako utjecati na njih pa tako primjerice djeca koja su nikad ili rijetko bila doticana, koja nisu bila grljena ili milovana od strane roditelja patit će od „gladi za dodir“, stalno će im dodiri nedostajati dok će konstanto biti inhibirani da sami iniciraju dodir. U tim će slučajevima primjerice osobe u kasnijem životu ako ih druga osoba dotakne u bilo kojem smislu, čak prijateljski bez ikakvih primisli to doživljavati skoro ekstatično te će poticati dodire jer je to u njihovom karakteru ovisnički.

Najmanje opasan ili štetan način emocionalne deprivacije je zapravo ona uzrokovana veličinom obitelji kada su roditelji pretrpani obvezama i ne stignu se dovoljno o svojoj djeci brinuti. U takvim se slučajevima može dogoditi da to djeca primijete vrlo rano, odnosno budu svjesni kako roditelji jednostavno ne mogu bolje ili više te onda traže kompenzaciju u pažnji od starijih braće i sestara. U takvim slučajevima najčešće najgore prođe najstarije dijete, ono bude najviše emocionalno deprivirano.¹¹¹ Nažalost emocionalno depriviranoj djeci jako nedostaje pažnje pa oni u adolescenciji kada počnu osjećati seksualne porive odrastaju u emocionalno pohlepne, eksploatorske, narcisoidne osobe koje smatraju da imaju pravo reagirati na načine koji će umiriti njihove patnje.¹¹²

¹¹¹ Usp. Elisabeth ULLMAN, Werner HILWEG, *Childhood and trauma: separation, abuse, war*, Ashgate, Aldershot, 1999., 65.

¹¹² Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 154 – 155.

4.9. Zavodenje u djetinjstvu

Kada uzmemo u obzir silovanje djeteta možemo zaključiti da je djetetu taj čin relativno lako shvatiti i poimati. Dijete razumije kako je silovanje čin u kome ga je odrasla osoba povrijedila i da se ponaša prema njemu na način na koji se ne bi smjela ponašati. Uzevši u obzir te informacije takva odrasla osoba očito je veoma loša osoba i kao takva nema mjesta u njegovu životu, a ti čini koje mu je odrasla osoba učinila, odnosno kojima ga je povrijedila očito su zli i nedopušteni čini. S druge strane, postupno zavodenje djeteta, na kognitivnoj je razini puno kompleksnije i teže razumljivo za dijete. Teže ga je djetetu klasificirati kao dobro ili loše. Također osoba koja narušava djetetove tjelesne granice može biti jedini izvor topline ili ljubavi, privrženosti u njegovu životu. Zlostavljač može čak biti i učitelj ili odgojitelj koji prepoznaje djetetove talente pa mu olakšava i podupire razvoj u mnogim drugim područjima. Može mu pomoći u traženju stipendija, pomagati u učenju ili vježbanju. U takvoj situaciji dijete blagonaklono gleda na svoga učitelja koji mu u principu olakšava život ili pomaže bez da razumije da je to zapravo strategija da mu se zavodnik približi, a ne nekakav altruizam ili želja za pomaganjem. Takva intrinzično poremećena emocionalna povezanost može postati toliko jaka da žrtva u budućnosti kada odraste traži priliku da ona ponovi takvo ponašanje, odnosno ona preuzima ulogu zavodnika.

Preuzimanje uloge zavodnika može i ponovno obnoviti originalnu vezu preko identifikacije sa zlostavljačem te će također žrtvu prebaciti iz pasivne u aktivnu ulogu jer mu dopušta da sada on postane zlostavljač, da on bude glavni. Dva gore navedena čina su zapravo dva jaka obrambena mehanizma koja žrtvi pomažu da se obrani od bespomoćnosti i ranjivosti. U kontekstu formacije, kandidat koji je bio zavoden i zlostavljan u djetinjstvu predstavlja veći rizik i samim time njemu treba posvetiti dodatnu pažnju. Naravno to podrazumijeva da kandidat otvoreno priča o svojim seksualnim iskustvima i prizna da je bio zlostavljan, ali kao što smo već prije naveli to se dosta rijetko događa jer se osobe ili ne mogu ili ne žele sjetiti ili čak iz različitih razloga boje ili srame prijaviti takva zlostavljanja. Naravno najčešće to prešućivanje nije zlonamjerno tako da osoba ne pokušava sakriti činjenice jer bi nekoga htjela prevariti nego se često stvarno ne može sjetiti jer se dogodilo prerano u njegovu životu ili je obrambenim mehanizmima to potisnulo tako da se stvarno ne sjeća ili se pak jako srami ili boji da jednostavno nema snage o nečemu takvom pričati. Često će osobe koje su doživjele nekakvu seksualnu ili emocionalnu traumu nju zakopati jako duboko bez da se i sami nje prisjećaju do trenutka kada će biti primorani s tim se traumama suočiti. Najčešće su to kriza identiteta u

srednjoj dobi ili rekapitulacija života u staračkoj dobi.¹¹³ Važno je ispitati ima li osoba povijest zlostavljanja, odnosno je li bila zlostavljana u djetinjstvu jer ako je postoji rizik da će i ona u nekom trenutku postati zlostavljač¹¹⁴. Stoga njoj treba posvetiti značajnu pozornost i takvom kandidatu pokušati pomoći.

5. Smjernice za prevenciju seksualnog zlostavljanja s naglaskom na period svećeničke formacije

Budući da je seksualno zlostavljanje u Katoličkoj Crkvi velik problem koji iznutra izjeda Crkvu no također i uništava i oštećuje žrtve, moramo razmisliti o načinima kako isti prevenirati i spriječiti da se to događa. Prevencija je dužnost, zbog dobra same Crkve, koja upada zbog neodgovornih pojedinaca u velike poteškoće, a također valja i zaštititi one najmanje što je definitivno zadaća Crkve ma koliko ju to koštalo. Jedan od najboljih i najučinkovitijih načina zaštite žrtava, tj. u ovom slučaju potencijalnih žrtava je prevencija i pravovremeno prepoznavanje zlostavljača ili potencijalnih zlostavljača koji bi u budućnosti mogli napraviti velika zla. Stoga ćemo se u ovom poglavlju posvetiti više načinu na koji možemo preduhitriti i spriječiti zlostavljače od njihovih nauma te otkloniti od položaja koje, kako se pokazalo kroz prošla vremena, mogu jako lako zlorabiti i biti u poziciji gdje će lakše prići djeci.

5.1. Stručna selekcija pri primanju u sjemenište

Jedan od prvih koraka u prevenciji seksualnog zlostavljanja i prepoznavanja zlostavljača unutar klera treba biti bolja selekcija kod primanja u sjemenište. Same temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i izobrazbi ističu koliko je važno paziti pri primanju u sjemeništa i druge formacijske ustanove da kandidati koji žele ući u njih nisu ni na koji način uključeni u kažnjiva djela ili situacije na području zlostavljanja djece.¹¹⁵ Tu se osobe koje pokušavaju ući u sjemenište pri selekcijskim razgovorima trebaju podvrgnuti strožim i kompleksnijim testiranjima te se kod takvih testiranja treba obratiti pažnju na određene karakteristike koje mogu upućivati na budućeg, potencijalnog zlostavljača. Može biti korisno posavjetovati se sa psiholozima uz koje se jasnije može procijeniti psihološko stanje kandidata.¹¹⁶ Osobe koje su

¹¹³ Usp. *Isto*, 157.

¹¹⁴ Usp. Ivan ŠTENGL, Seksualno zlostavljanje maloljetnika mogući profil pedofiliji sklone osobnosti klerika, 355.

¹¹⁵ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Zagreb, 2017., 202

¹¹⁶ KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, Smjernice za korištenje psihološke struke u primanju i odgoju svećeničkih kandidata, Zagreb, 2009., 5.

vrlo izgledne da će biti zlostavljači trebaju iz predostrožnosti biti spriječene pri ulasku među svećeničke kandidate ili barem ih treba podvrgnuti dodatnim testiranjima da bi se što točnije utvrdilo ima li razloga za brigu.¹¹⁷ Naravno ako takva osoba i bude pripuštena među svećeničke kandidate, formacija traje dovoljno da se one karakteristike ili upozoravajuća ponašanja koja se nisu uspjela primijetiti pri razgovorima prije primanja mogu primijetiti, posebice ako se dovoljna pažnja posvećuje bogoslovima, njihovim stavovima ili ponašanjima. Dakle valja pojačati i testiranja tijekom formacije što kroz razgovore s odgojiteljima što kroz rješavanje određenih psiholoških testova, periodično nakon što protekne određeno vrijeme, kako je već prikladno. Postoji nekoliko specijaliziranih testova koji mogu procijeniti rizične faktore potencijalnih zlostavljača. Najčešće se, u kombinaciji, koriste Rorschachov test i Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI). Ti testovi mogu otkriti neke psihološke probleme koji se mogu povezati sa seksualnim zlostavljanjem, ali postoje i preciznije metode za otkrivanje opće psihopatologije. Primjerice Psychiatric Diagnostic Screening Questionnaire, a u kontekstu otkrivanja zlostavljača spominje se i penilna pletizmografija (postupak mjerenja protoka krvi kroz muške genitalije – mjerenje seksualnog uzbuđenja) koja je pokazala pouzdanost u otkrivanju seksualnih zlostavljača.¹¹⁸

Neke karakteristike su jako lako vidljive i primjetljive i nije ih teško okarakterizirati kao opasne za budućeg svećenika dok su neke kompleksnije i one mogu predstavljati prediktore za potencijalnog zlostavljača.¹¹⁹ Sullivan i Beech u jednom svom istraživanju koje su proveli nad populacijom zlostavljača među kojima se našlo dvadeset i sedam zlostavljača koji su pripadali različitim kršćanskim grupama pokazali su, odnosno oni su im priznali kako je većina, njih preko 90% znalo za svoje interese za djecu. Također njih 56% priznalo je kako je mogućnost zlostavljanja djece bila jedan od razloga za odabir svoga životnog puta i u ovom slučaju profesije. Oni su dakle zbog pozicije koja im daje šansu da su bliže djeci i da ih lakše mogu zlostavljati odlučili uključiti se u sjemenište ili neku od udruga koje su im takvu poziciju omogućile.¹²⁰

¹¹⁷ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 566.

¹¹⁸ Usp. R. Karl HANSON i Shelley PRICE, *Sexual Abuse Screening Procedures for Positions of Trust with Children*, u: scientific and legal perspectives : Proceedings of the conference "Abuse of children and young people by Catholic priests and religious", Vatican City, April 2. – 5., 2003. 86.

¹¹⁹ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 558.

¹²⁰ Usp. Joe SULLIVAN i Anthony BREECH, Comparative Study of Demographic Data Relating to Intra- and Extra -familiar Child Sexual Abusers and Professional Perpetrators, u: *Journal of Sexual Agression*, 10 (2004.), 43 – 45.

Istraživanja pokazuju da su prediktori preko kojih se da naslutiti potencijalni zlostavljač: stav tolerantnosti prema seksualnim odnosima između odraslih i djece, želja ili povijest koja ukazuje na povećanu želju provoditi pretjerano vremena s dječacima i djevojčicama, tu naravno problem predstavljaju i jaka povezivanja budućih svećenika s nekim dječacima i djevojčicama. Naravno da bi mogli prepoznati te prediktore i znali procijeniti opasnost njihove prisutnosti značajan je zahtjev za boljom izobrazbom odgojitelja u sjemeništima.¹²¹ Jedan od prediktora može biti i opća nezrelost kod osobe od koje se zrelost već očekuje, a prediktor može biti i nisko samopouzdanje ili samopoštovanje. Impulzivnost nas također može upućivati na potencijalnog zlostavljača kao i opća emocionalna nestabilnost koja može upućivati da s osobom nešto nije u redu i da se na nju treba pripaziti. Također valja pripaziti i na kakav je način osoba povezana sa svojim roditeljima, braćom i sestrama jer slaba povezanost s njima također može upućivati na potencijalnog zlostavljača. Istraživanja su pokazala i kako je značajan broj zlostavljača imao nesređene obiteljske odnose, posebice odnose između oca i sina.¹²² Stoga pri selekciji valja dobro ispitati i kakvi su odnosi kandidata s njegovim bližnjima.

Jedan od prediktora za potencijalnog zlostavljača su i iskustva doživljenog zlostavljanja bilo seksualnog, emocionalnog ili fizičkog, kao i iskustva zanemarivanja dok su bili djeca. Potom potencijalni zlostavljač češće zna biti *vuk samotnjak* pa se treba fokusirati i na njegovu samoću ili osamljivanje kao što indicirati budućega zlostavljača mogu i veze loše kvalitete s ostalim odraslim ljudima. Alkoholizam je još jedan od prediktora koji nas može upućivati na potencijalnog zlostavljača, kao i poremećaji raspoloženja pa i hiperaktivnost koju karakterizira nedostatak pažnje. Veću pažnju treba posvetiti i na posebni način pratiti introvertirane svećeničke kandidate jer introvertiranost također može biti upozorenje da s bogoslovom ili svećenikom nešto nije u redu. Potencijalne zlostavljače još karakteriziraju i pasivnost i narcizam koji se očituje kao snažna želja da mu se drugi dive ili da osjećaju prema njemu strahopoštovanje. Takve osobe stalno teže biti u centru pažnje, često preuveličavaju svoje uspjehe i postignuća, imaju nerazuman osjećaj o svojim pravima, odnosno smatraju da imaju puno veća prava od drugih bez nekog posebnog utemeljenja, vide sebe kao „posebne“ odnosno imaju pretjeran osjećaj važnosti, smatraju se izrazito važnima, često imaju jako plitke emocije

¹²¹ Usp. Jorge Carlos Patron WONG, *Kandidati za svećeništvo i redovnički život: izbor, odabir i formacija*, u: *Prema ozdravljenju i obnovi: Simpozij 2012. održan na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu o seksualnom zlostavljanju maloljetnika*, priredili Charles J. SCICLUNA, Hans ZOLLNER i David J. AYOTTE, Zagreb, 2012., 112.

¹²² Usp. Ron LANGEVIN, Percy WRIGHT i Lorraine HANDY, *Characteristics of Sex Offenders Who Were Sexually Victimized as Children*, u: *Annals of sex research*, (1989.) II., 227.

te ih karakterizira nedostatak empatije prema drugim ljudima. Također treba posvetiti pažnju i pojačati oprez prema osobama koje ulazak u sjemenište i među svećeničke kandidate, odnosno svećeništvo vide kao rješenje velikog broja problema te im imponira takva pozicija moći. Oni na svećeništvo gledaju kao na vladanje a ne kao služenje.¹²³

Naravno da bi sve ovo bilo izvodivo i da bi se selekcija kvalitetno odvijala nameće se zahtjev kvalitetno educiranih odgojitelja koji će moći takve postupke selekcije obavljati.¹²⁴ Kada vidimo kako se velik broj prediktora može primijetiti te da osoba dolazi s već određenim predumišljajima kao i karakteristikama koje mogu pokazati njegovo buduće ponašanje valja puno ozbiljnije prići samoj selekciji prije primanja u sjemenište odnosno među svećeničke kandidate. Također i za vrijeme formacije treba posvetiti puno više vremena i pažnje kandidatima i njihovim duhovnim i psihološkim stanjima jer ona ako se ne rješavaju mogu dovesti do velikog problema kandidata kao osobe, a onda i kao svećenika koji je u službi Crkve te može uzrokovati i probleme Crkvi kao takvoj. Da bi se određene karakteristike mogle otkriti trebalo bi u okviru selekcije pri primanju u sjemenište provoditi veći broj psiholoških testova koje smo ranije naveli.¹²⁵

5.2. Afektivnost

J. C. P. Wong, tajnik za sjemeništa kongregacije za kler, pokazuje nam kako su sjemeništa u Latinskoj Americi otkrila odnosno ponovno primijetila u afektivnosti središnje mjesto svake osobe i zajednice. Posebice afektivnost treba gledati u okviru celibata te se ističe važnost shvaćanja svoga zvanja, i u okviru njega celibata, ne kao jednostavnoga odricanja od braka nego kao dara. Kod poziva Kristova ljubav zahvaća pozvanu osobu do te mjere da ona na kraju osjeća potrebu za slobodom da može potpuno odgovoriti na svoj poziv.¹²⁶ Kroz formaciju je važno obraćati pažnju na kandidatovu osjećajnost, posebice na nedostatak osjećajnosti ili njihov manjak. Te karakteristike koje smo u prijašnjim poglavljima bili naveli su jedne od vidljivih osobina zlostavljača djece. Na razini afektivnosti, iskustvo brojnih odgojitelja je da nauče pristupati kritički kandidatima koji su previše ozbiljni ili previše čisti, zatim prema tvrdim i hladnim kandidatima, ali ne samo prema njima, nego i prema osobama

¹²³ Usp. Joseph CAROLA, Mark ROTSAERT, Michelina TENACE i H. Miguel YANEZ, *Teološke refleksije o seksualnom zlostavljanju djece u Katoličkoj Crkvi*, 207.

¹²⁴ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Zagreb, 2017., 132 - 136

¹²⁵ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER., *The Dark Night of the Catholic Church*, 566 – 568.

¹²⁶ Usp. Jorge Carlos Patron WONG, *Kandidati za svećeništvo i redovnički život: izbor, odabir i formacija*, 123 – 124.

koje su već riješili sve svoje probleme ili nemaju nikakvih teškoća te one koji misle da mogu sve čitati, slušati, gledati, takoreći osobe bez skrupula.

Element afektivnosti jako je važan u formativnog procesu, kada bogoslov iz svoje formacije isključi osjećaje postoji velika opasnost da će svoje zvanje i kroz formaciju kao i kroz budući svećenički život sve to promatrati kao samo još jednu profesiju i to profesiju koja ima elemente moći. U takvoj perspektivi postaje najvažnija njegova buduća profesija ili uloga koju on želi, jednostavno teži za autoritetom i moći iz kojih izvlači poštovanje prema samom sebi, neki vid častohleplja. Vjeruju da će u toj ulozi i preko te uloge biti zaštićeni od svojih strahova ili nesigurnosti koje osjećaju. U takvoj situaciji i načinu razmišljanja duhovni motivi bivaju obezvrijeđeni ako ih uopće ima. Stvara se određena shizofrena situacija u kojoj se takva osoba identificira sa budućom profesijom ili ulogom za kojom teži napuštajući i ignorirajući vrednote zvanja koje bi osoba trebala prihvaćati, razvijati i živjeti. Kada osoba funkcionira na takav način, ona neće imati problem sa svojom neautentičnošću niti će joj smetati što ne živi istinski ono što se tim zvanjem podrazumijeva. Takav će se kandidat usredotočiti na bilo kakve prilike za zadovoljenje koje su mu dostupne pa će postati i ovisan o njima do te mjere da neće ni primijetiti da neka stajališta koja baštini ili djela koja čini ne da samo nisu u skladu sa stajalištima ili djelima koja se zahtijevaju i podrazumijevaju za njegovo zvanje nego će biti čak i potpuno oprečna sa stavovima i djelima koja bi trebao činiti i baštiniti. Kod takvih osoba treba biti pažljiv jer često one znaju stvoriti jako dobru masku ili fasadu da naizgled izgledaju sasvim suprotno od njihovih unutarnjih osjećaja ili posvećenosti te stavova koja istinski imaju. Takvi kandidati jako ovise o izvanjskim čimbenicima. Oni teže zaslužiti nagradu ili izbjeći kaznu ili pak nastoje podržavati odnos s nekom osobom ili skupinom osoba koji mu stvaraju ugodu.

Kod ovakvih je slučajeva od izrazite važnosti posvetiti veliku pozornost intervjuima koje odgojitelji provode s kandidatima kroz različite periode i faze formacije, posebice na način kako se takvi kandidati odnose prema samom sebi te način i pristup kako pripovijedaju povijest svoga života u razgovorima koje provode odgojitelji. Naravno više se treba posvetiti promatranju načina na koje oni iznose iskustva ili činjenice više nego na iskustava ili činjenice koje iznose jer moramo biti svjesni da otkriću spolnog zlostavljanja uvijek prethodi značajno vrijeme koje se može protezati i godinama i desetljećima laži, skrivanja ili pretvaranja bez

ikakvog poštovanja duhovnoga vodstva ili sakramenta pomirenja a ne tek autoriteta ili poštovanja odgojitelja i razgovora s njima.¹²⁷

5.3. Duhovnost zajedništva

Duhovnost zajedništva je jedno od vodećih načela u formaciji budućih svećenika. No možemo uvidjeti da u takvoj formaciji, uzevši u obzir kasnija očekivanja od svećenika, postoje i oprečnosti koje valja na ispravan način integrirati. Živeći u zajednici važno je steći sposobnost živjeti u osamljenosti kao i znati razviti i imati zdrava prijateljstva. Rastući u ljubavi budući svećenici trebaju razviti uravnoteženu i zrelu sposobnost izgrađivanja odnosa s bližnjima. Treba nadvladati sve oblike samoisticanja kao i emocionalne vezanosti što će mu omogućiti da bude čovjek zajedništva, misijskog djelovanja i dijaloga.¹²⁸

5.3.1. Naučiti živjeti u osamljenosti

Znati biti sam jedan je od najvažnijih testova za budućeg svećenika. Naučiti živjeti u osamljenosti proizlazi iz kvalitetnog odnosa sa šutnjom. Čovjeku pomažu osama i samoća na njegovom putu upoznavanja samoga sebe. Osoba koja na taj način upozna samoga sebe, te postane bliska sa svojim nesvjesnim bićem nikada neće biti usamljena.¹²⁹ Odlika duševne zrelosti je sposobnost za samovanje koju čovjek razvija od malih nogu uz prisutnost roditelja.¹³⁰ Život budućeg svećenika, koji podrazumijeva celibat, bit će na neki način i obilježen samoćom pa čak i osamljenošću koja će se u nekim trenucima javljati. Tako će celibat podrazumijevati da se svećenik u svome životu odrekne da živi s drugom osobom, a također se odriče i svakog isključivog odnosa s drugom osobom osim s Gospodinom. Takav način života predstavlja test s kojim se kandidat mora suočiti da bi onda upoznao i tajnu Božje ljubavi i to Božje. Ako bogoslov ne zna biti sam sa sobom teško će imati i radosne odnose s drugim ljudima.

Osamljenost i osjećaj osamljenosti prati ljudski život jer unutar čovjeka postoji određena praznina, taj nutarnji vidik koju neće ispuniti nijedno drugo ljudsko biće. Takva će metafizička osamljenost, ako ju čovjek ne prihvati i ne nauči s njome živjeti, neupitno voditi do nekakvih iluzornih očekivanja koja se nikada neće moći ispuniti. Takva će očekivanja koja ne budu ispunjena jer ih je nemoguće ispuniti kasnije biti i bivaju uzroci mnogih propalih

¹²⁷ Usp. *Isto*, 123 – 125.

¹²⁸ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Zagreb, 2017., 41

¹²⁹ Usp. Dragan PAVELIĆ, *O samoći, samovanju i usamljenosti*, Biblioteka oko tri ujutro, Zagreb, 2007., 10.

¹³⁰ Usp. *Isto*, 26.

brakova. Kod svećenika i redovnika takva očekivanja i neispunjenost istih kasnije mogu postati uzrokom mnogih psiholoških kompenzacija koje mogu rezultirati seksualnim devijacijama, spolnim zlostavljanjima, željom za vlašću ili željom i težnjom za gomilanjem velikih materijalnih dobara. Stoga je jedan od najvažnijih elemenata u formaciji koji može prevenirati mnoge probleme i poteškoće, većeg ili manjeg intenziteta, naučiti živjeti s tim osjećajem osamljenosti kojega će neizbježno osjećati.¹³¹

5.3.2. Razviti zdrava prijateljstva

Jedna od karakteristika koje se mogu primijetiti kod osoba koje su seksualno zlostavljale djecu ili adolescente je manjak odnosa sa sebi ravnim osobama. Oni zapravo nisu imali iskustva istinskih prijateljstava, besplatnih, ljubaznih prijateljstava gdje osobe ne igraju uloge. Nedostajali su im često odnosi gdje se odnosi i „prijateljstva“ ne pretvaraju u kojekakve igre moći ili samo nešto utilitarističko iz čega se samo traži korist ili nekakva selektivna uгода, a često se pojavljuje emocionalno ucjenjivanje gdje se osobe na razne načine zna zadržavati i čuvati navezanima na sebe. Takve su osobe najčešće te već skromnije odnose koje su i imali živjeli na „zaštitnički“ način prema osobama koje su nižeg statusa, bilo to zbog niže dobi ili pozicije u kojoj se te osobe nižeg statusa nalaze. Na tim osobama koje su bile nižeg statusa od njih iskazivali su zlostavljači jak pritisak moguće zato što takvi zlostavljači nisu ni bili sposobni za uspostavu nekog drugog načina odnosa.

Zlostavljači su često osobe koje su same, duboko ranjene, frustrirane i tjeskobne. Pretpostavka je da osobe koje imaju, žele ili teže imati emocionalan odnos s djecom to rade i žele zato što nisu sposobni uspostaviti kvalitetne i zdrave odnose sa svojim vršnjacima. Pastores dabo vobis također dobre odnose na istoj razini i navodi kao jedan od bitnih uvjeta za primanje svetog reda.¹³² Budući da karizma celibata, čak i ako je autentična i provjerena, ostavlja netaknute čovjekove naklonosti i instinktivne porive, kandidati za svećeništvo trebaju posjedovati afektivnu zrelost koja je razborita i kadra odreći se svega što je može staviti u opasnost u međusobnim odnosima između muškaraca i žena. Dragocjena pomoć može se dati u odgovarajućem odgoju za pravo prijateljstvo, slično bratskim vezama koje je Krist živio na zemlji.¹³³

¹³¹ Usp. Jorge Carlos Patron WONG, *Kandidati za svećeništvo i redovnički život: izbor, odabir i formacija*, 127.

¹³² Usp. *Isto*, 127 – 128.

¹³³ Usp. IVAN PAVAO II., *Apostolska pobudnica, Pastores dabo vobis*, Glas Koncila, Zagreb, 1992., 44

Kod kandidata kod kojih se javljaju i primjećuju mnogi afektivni konflikti odgojitelji moraju biti veoma pažljivi i značajnu pozornost posvetiti razlučivanju između normalnih problema afektivnog rasta. Oni nisu toliki problem nego su prolazna faza u odrastanju, sazrijevanju ili formaciji i oko njih ne treba imati pretjeranu bojazan. No postoje i periodične poteškoća koje se javljaju kod osoba koje su psihološki nesposobne za život u celibatu. Kod ovih drugih ne treba posebno objašnjavati kako ne bi trebale ostati u sjemeništu, a o ređenju takvih kandidata da i ne govorimo. Naučiti razviti zdrave prijateljske odnose s drugim osobama kao takva prijateljstva živjeti također je važan u svećeničkoj formaciji jer će svećeniku u kasnijem životu olakšati život i spasiti ga od mnogih opasnosti koje se mogu pojaviti jer takva osoba nije sposobna živjeti iskrene odnose te se onda javljaju mnoge devijacije i poteškoće u odnosima s drugim ljudima.¹³⁴

5.4. Integracija agresivnosti

Agresivnost moramo shvatiti i prihvatiti kao dio ljudske prirode. Sama agresivnost nužna je za život.¹³⁵ Agresivnost se ne smije niti se može potpuno eliminirati nego se treba kvalitetno integrirati jer kada destruktivna agresivnost postane proaktivna onda nam postaje korisna u životu. Koliko god agresivnost može biti kriva ili štetna ona može biti i korisna. Ona nam kvalitetno integrirana i ispravno iskorištena dopušta da nadvladamo prepreke koje se pred nama pojavljuju ali nam dobro iskorištena i integrirana može pomoći da se u poteškoćama koje ćemo neizbježno u životu imati ne predamo odmah nego nam unatoč njima dopušta da ostvarimo ciljeve koje smo si u životu postavili.

Asertivnost predstavlja, na neki način, ispravno kanaliziranje agresije. Ona je vještina izražavanja vlastitih mišljenja, stavova i potreba a da pri tom ne povrijedimo drugu osobu, zauzeti se za sebe poštujući i druge osobe. Ona je srednji put između agresije i pasivnosti, nalaženje balansa između ta dva stava.¹³⁶ Strasti su nam izvori snage, naravno njih treba kanalizirati i nećemo ništa dobiti njihovim eliminiranjem.

Naša odgovornost nije u samim strastima jer ne možemo birati hoćemo li ih doživljavati ili ne, nego je naša odgovornost u njihovu kanaliziranju. Kanaliziranje je element strasti na kojem možemo raditi, dio strasti s kojim možemo na neki način upravljati. Mi dakle nismo odgovorni za svoje strasti koliko za smjer u kojem ćemo ih usmjeriti. Svojim usmjerenjima

¹³⁴ Usp. Jorge Carlos Patron WONG, *Kandidati za svećeništvo i redovnički život: izbor, odabir i formacija*, 128.

¹³⁵ Usp. *Isto*.

¹³⁶ Usp. Marija GRANIĆ, *Asertivnost – ponašanje, komunikacija i savjeti*, (2018.), u: https://www.krenizdravo.rtl.hr/psihologija_p/asertivnost-ponasanje-komunikacija-i-savjeti, (3.8.2019.)

strasti osoba zapravo svojim činima i strastima daje moralno značenje. Tako svoje strasti možemo koristiti na način da postanemo dobri svećenici ili da postanemo dobri liječnici dok svoje strasti možemo usmjeriti u to da postanemo jako dobri nasilnici ili ubojice.

Važno je da kandidati postanu svjesni svojih afektivnih stanja, koji su u stanju kvalitetno opisati i doživjeti svoje osjećaje te ih integrirati u svoju osobnost. U tom kontekstu kada govorimo o agresivnosti važno je nastojati integrirati agresivnost kao izvor snage u službi nade. To je čin kojim možemo agresivnost kvalitetno utilitarizirati u svoj svećenički poziv. Nijekanje ili pokušaji eliminiranja srdžbe ni u kom slučaju neće dovesti do staloženog ili mirnog života nego će naprotiv to potiskivanje isplivati na nekom drugom području i uzrokovati još veće probleme. Kada određeni osjećaj ili strast ne dobije ispravno mjesto u nečijem životu to će vjerojatno isplivati negdje drugdje i spriječiti uspostavljanje balansa koji bi se u psihološkom životu trebao postići.¹³⁷

J. S. Rossetti je u jednom istraživanju pokazao kako veliku ulogu kod seksualnog zlostavljanja, odnosno pri seksualnom zlostavljanju igra agresivnost. Pokazao je kako kod zlostavljanja odnosno iza mnogih zlostavljanja, devijacija i patologija stoji duboko ukorijenjena srdžba koja je najčešće erotizirana. Nije problem samo kod srdžbe kod zlostavljača, velika se srdžba javlja i kod žrtava, koja kasnije ako nije dobro integrirana ili nadiđena može dovesti do toga da oni zlostavljaju iz istoga razloga. Jedan od osnovnih koraka koji bi se trebao poduzimati pri liječenju i zlostavljača kao i žrtava ponajprije je prepoznati važnost koju srdžba ima u odnosu prema tim iskustvima zlostavljanja. Stoga u istom istraživanju J. S. Rossetti navodi kako duboko ukorijenjena srdžba i jest gorivo koje pokreće seksualnu perverziju u životu neke osobe.¹³⁸

Prevenција i općenito odgoj, ne samo u sjemeništu nego u i u drugim odgojnim ustanovama trebala bi nastojati odgoju za odgovarajuću integraciju kao i usmjeravanje agresivnosti u životu pojedinca. To će poboljšati prevenciju, ne samo seksualnih zloporaba nego i drugih nasilnih čina kojih u današnjem vremenu ima sve više. Radi prevencije mnogih oblika perverzija ili zlostavljanja važno je dakle tijekom formacije pomoći ako već osoba ima dobre temelje, a ako ne naučiti ga kvalitetno agresivnost integrirati u svoju ličnost kako bi ju znao kvalitetno i ispravno iskoristiti da bi sretno, ispunjeno i uspješno živio poziv koji je odabrao.

¹³⁷ Usp. Jorge Carlos Patron WONG, *Kandidati za svećeništvo i redovnički život: izbor, odabir i formacija*, 130.

¹³⁸ Usp. Stephen Joseph ROSSETTI, *From Anger to Gratitude. Becoming a Eucharistic People.*, Gregorian University in Rome, Italy - 26 March 2004., 1 – 2.

5.5. Učiti o seksualnosti

Da bi se izbjegle bilo kakve seksualne deformacije važno je osobama pomoći u odgoju i na seksualnom području. U kontekstu seksualnog zlostavljanja maloljetnika osobe koje zlostavljaju seksualnost pretvaraju u nasilje umjesto u službu, jednostavno ne koriste ju na ispravan način. Seksualnost predstavlja više od same genitalnosti, označuje i cjelokupnu osobu u njezinim društvenim i međusobnim odnosima, stoga ju treba ispravno predstaviti kandidatima i potruditi se da se pravilno educiraju i odgajaju u svojoj seksualnoj dimenziji.¹³⁹

Važno je budućem svećeniku pomoći da nauči o vlastitoj seksualnosti, ali i naučiti ga kako se nositi s problemima koji će se na seksualnom području možda javiti.¹⁴⁰ Govor o celibatu također je važan, jer iako celibat jest karizma uz njega se mogu pojaviti mnogi problemi. Celibat uopće nije lagan te osoba treba imati određeni skup vještina, znanja i stavova kako bi ga osoba uspješno živjela. Stoga kandidatima treba osigurati mogućnost razgovora o njemu, iskreno im predstaviti sve probleme i poteškoće koje se vezano uz njega mogu pojavljivati i omogućiti im pomoć da razumiju i bore se s istima.¹⁴¹ Za budućeg svećenika živjeti ispravno svoju spolnost znači živjeti ju u čistoći. U djevičanstvu i celibatu čistoća čuva svoje izvorno značenje, tj. življenu ljudsku spolnost kao istinsko očitovanje i dragocjeno služenje ljubavi zajedništva i darivanja.¹⁴² Kod seksualne dimenzije važno je prije svega shvatiti da ona ne uključuje samo naša tijela nego i emocije i strasti, koje su osnovni dio nas te prema tome moramo ih shvatiti kao snažnu silu i u nama kao i u našim odnosima s drugima. Budući da je svećeničko služenje u sebi relacionalno bilo kakav nedostatak opreza može dovesti do problema koji će oštetiti i svećenika i Crkvu. Stoga je važno da kandidat kroz formaciju nauči kontrolirati svoju seksualnu dimenziju bez potiskivanja kako bi se razvio u zrelu i stabilnu osobu koja neće imati problema sa svojom seksualnošću.¹⁴³ Nužan je odgoj osobne savjesti. Nju moraju pratiti odgovarajuće informacije o seksualnosti kako bi budućí svećenici mogli shvatiti ako nešto na tom području čine krivo.

¹³⁹ Usp. Joseph CAROLA, Mark ROTSAERT, Michelina TENACE i H. Miguel YANEZ, *Teološke refleksije o seksualnom zlostavljanju djece u Katoličkoj Crkvi*, 204.

¹⁴⁰ Usp. Lydia Marie ALLEN, *How Has the Catholic Church Addressed Sexual Abuse of Minors by Priests and Religious in Europe?*, u: *Sexual abuse in the Catholic Church: scientific and legal perspectives : Proceedings of the conference "Abuse of children and young people by Catholic priests and religious"*, priredili R. Karl HANSON, Friedemann PFÄFFLIN i Manfred LÜTZ, Vatican City, April 2. – 5., 2003. 204.

¹⁴¹ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 570.

¹⁴² Usp. IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica, *Pastores dabo vobis*, Glas Koncila, Zagreb, 1992., 29

¹⁴³ Usp. Bernard GEARY i Joanne Marie GREER, *The Dark Night of the Catholic Church*, 500 – 501.

Također učenje o seksualnosti mora biti primjereno dobi te se ne smije izostaviti poštovanje dostojanstva osobe kao i načelo pristojnosti.¹⁴⁴ Jako je važno kandidate za svećeništvo poučiti o njihovoj seksualnosti i ispravnom življenju seksualnosti, u kontekstu svećeničkog poziva, ispravno življenje seksualnosti je celibat.

5.6. Važnost odgojitelja i njihove edukacije u formaciji bogoslova

U svemu dosad rečenom o prevenciji seksualnog zlostavljanja kao i sučeljavanja sa takvi tendencijama jako važnu, gotovo ključnu ulogu uz samog odgajnika imaju odgojitelji. Njihova zadaća je prepoznati takve tendencije, pomoći osobi da ona sama prepozna takve tendencije te joj pomoći da se s njima na ispravan način suoči i riješi problem ako ga ima. Njihova je odgovornost jako velika jer oni usmjeravaju svoje odgajnike u kritičnom periodu njihovog razvoja i dužni su ih usmjeriti u ispravnom smjeru.

Odgojitelji bili oni disciplinski ili pak u ulozi duhovnika imaju odgovornost jer su im povjereni odgoj i formacija te zbog toga moraju biti nadasve zreli kako bi bili sposobni objektivno i pravovremeno odlučiti i reagirati pa čak nekada i ukloniti trulu jabuku iz gajbice kako bi sačuvali ostale od truljenja. Zrelost odgojitelja pretpostavka je da će oni svoje odgajnike odgajati ljubazno i učinkovito i na taj način ih dovesti do njihove vlastite zrelosti.¹⁴⁵

Osim zrelosti odgojitelja, koja je jako važna, iznimno je važno imati školovane odgojitelje koji posjeduju kompetencije nositi se s ovakvim problemima koji su izrazito kompleksni. Stoga je važno jako puno ulagati u edukaciju odgojitelja kako bi znali što više o fenomenima s kojima se mogu susresti i kako bi se s njima na što kvalitetniji način znali suočiti i pomoći osobama koje su im povjerene. Edukacija je jako važna radi iznimne odgovornosti koju po službi imaju prema odgajanicima i prema potencijalnim žrtvama.

Zaključak

Tema seksualnog zlostavljanja izrazito je delikatna i osjetljiva, posebice tema seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj Crkvi. Na kraju ovoga rada možemo zamijetiti da je ovo preširoka tema za koju ovaj rad kao i količina stranica nisu dovoljni da bi ju potpuno obradili. Samo smo počeli prodirati u dubinu ove teme. Iz do sada napisanog da se uvidjeti i to nikada nije na odmet ponoviti kako sam čin seksualnog zlostavljanja jest grijeh ali je i zločin za koji

¹⁴⁴ Usp. Joseph CAROLA, Mark ROTSAERT, Michelina TENACE i H. Miguel YANEZ, *Teološke refleksije o seksualnom zlostavljanju djece u Katoličkoj Crkvi*, 206.

¹⁴⁵ Usp. Zbigniew FORMELLA, *Zrelost odgojitelja u odnosu s mladima*, u: *Izgrađivati zrelu osobnost za plodne međuljudske odnose*, priredio: Josip BOŠNJAKOVIĆ, Biblioteka Diocovensia, Đakovo, 2014., 64 – 65.

valja odgovarati pred kako crkvenim tako i civilnim zakonodavstvom, ali je također i poremećaj koji zahtjeva pomoć i psihologa i psihijataru. Nikada nije na odmet isticati tu višedimenzionalnost ovoga fenomena.

Iz ovoga rada mogli smo uvidjeti koliko je sam fenomen seksualnog zlostavljanja dugo prisutan u Crkvi kao i samom društvu prije nego je kršćanstvo postojalo te da je kršćanstvo jedno od prvih pokreta koje je osuđivalo takvo ponašanje iako nažalost, ovisno o povijesnom kontekstu, to osuđivanje bilo je nekada jačeg nekada slabijeg intenziteta. Hipoteza kako je za seksualno zlostavljanje od strane klera kriva seksualna revolucija koja se odvijala u prošlom stoljeću nikako ne stoji, jer slučajeva je bilo i prije i osobe koje su počinile zločine nakon seksualne revolucije odgajane su u pretkoncilskom duhu. Mogli bismo se složiti kako seksualna revolucija možda jest jedan od faktora koji je utjecao na ekspanziju broja slučajeva, ali da je jedinstveni uzrok istoga definitivno ne.

Iako je među seksualnim zlostavljačima unutar crkvenih krugova velik broj efebofila, iz nama dostupnih istraživanja da se primijetiti kako je ipak veći broj onih koji zlostavljaju mlade maloljetnike odnosno djecu mlađu od trinaest godina tako da se ipak radi o više pedofilskim zlostavljanjima. Također jedna specifičnost kod slučajeva kleričkog zlostavljanja koja ga razlikuje od opće populacije je da je puno veći broj zlostavljanih dječaka nego je to u općoj populaciji.

Postoje određene karakteristike koje mogu biti indicija da je netko seksualni zlostavljač ili potencijalni zlostavljač, ali izrazito je važno istaknuti kako ne postoji samo jedna karakteristika ili psihološki poremećaj koji bi mogao potvrditi da je netko zlostavljač nego se treba poklopiti nekoliko njih da bi se to dogodilo. Ne postoji čarobni štapić, odnosno samo jedna karakteristika na koju trebamo obratiti pozornost da bismo sigurno prepoznali seksualno zlostavljača ili osobu s takvim sklonostima stoga uvijek treba biti izrazito oprezan kod takvih slučajeva i nikad ne treba brzopleto donositi zaključke. Također u svemu ovome jako je važna pomoć žrtvama nasilja jer su one jako puno pretrpjele te i dalje trpe i osjećaju se izrazito ranjivo i izdano.

Što se prevencije tiče definitivno je važno poboljšati proces primanja u odgovjne ustanove i više pažnje pri selekciji posvetiti određenim osobinama ili pokazateljima koji mogu biti indikator da je netko potencijalni zlostavljač. Jako je važno i poželjno u selekciju uključiti i psihologa kao i psihološku struku koja može dosta pomoći određenim testovima koji također mogu u određenoj mjeri prepoznati zlostavljača. Najvažnije od svega je da kroz formaciju osobe

budu posvećene zrelim i educiranim odgojiteljima koji će biti dobro upoznati s problemima i teškoćama koje se mogu javiti. Odgajateljima koji će ih znati ispravno voditi i prepoznati ako kod odgajnika postoji problem.

Seksualno zlostavljanje prouzrokovalo je jako puno štete i obilježilo, možda čak i uništilo živote velikom broju ljudi. Takvi skandali napravili su puno rana stoga je zadaća Crkve i društva osigurati dovoljno vremena i utjehe kako bi te rane što bolje zacijelile. No u tome procesu ne smijemo zaboraviti ni zlostavljače, i oni su osobe koje pate te je i njima potrebno pružiti pomoć kako bi se mogli nositi sa svojim poremećajima i patnjama te je i pomoć zlostavljačima važan korak u ozdravljenju Crkve. Također zadaća u budućnosti nam je učiniti sve što je u našoj moći da se takvo što ne bi događalo, ako je čak nemoguće seksualno zlostavljanje potpuno iskorijeniti, onda ga barem svesti na najmanju moguću razinu.

Kroz rad smo također mogli zamijetiti kako se zadnjih godina ljudi u Crkvi intenzivno bave ovim problemom. Povučeni su mnogi potezi da bi se unaprijedila zaštita, preveniralo zlostavljanje i mnogi čini vode ka izlječenju Crkve i pomoći žrtvama. Ostaje nam vidjeti koliko će to u idućim godinama biti uspješno.

Literatura

ALLEN Lydia Marie, *How Has the Catholic Church Addressed Sexual Abuse of Minors by Priests and Religious in Europe?*, u: *Sexual abuse in the Catholic Church: scientific and legal perspectives : Proceedings of the conference "Abuse of children and young people by Catholic priests and religious"*, priredili R. Karl HANSON, Friedemann PFÄFFLIN i Manfred LÜTZ, Vatican City, April 2. – 5., 2003., 196 – 211.

AMERIČKA PSIHIJATRIJSKA UDRUGA, *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje (DSM-5)*, Jastrebarsko, 2014.

BALTIERI Danilo A. i BOER Douglas P., Two clusters of child molesters based on impulsiveness, u: *Revista Brasileira de Psiquiatria*, 37 (2015.), 139 – 145.

BULJAN FLANDER Gordana i ĆOSIĆ Ivana, Prepoznavanje i simptomatologija zlostavljanja i zanemarivanja djece, u: *Medix*, 51 (2003.), IX., 122 – 124.

CAROLA Joseph, ROTSAERT Mark, TENACE Michelina i YANEZ H. Miguel, *Teološke refleksije o seksualnom zlostavljanju djece u Katoličkoj Crkvi*, u: *Prema ozdravljenju i obnovi: Simpozij 2012. održan na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu o seksualnom zlostavljanju maloljetnika*, priredili Charles J. SCICLUNA, Hans ZOLLNER i David J. AYOTTE, Zagreb, 2012., 195 – 216.

CARTOR Pam, CIMBOLIC Peter i TALLON Jennifer, Differentiating Pedophilia from Ephebophilia in Cleric Offenders, u: *Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention*, 15, (2008.), 311 – 319.

CHINNICI Joseph P., *When Values Collide: The Catholic Church, Sexual Abuse, and the Challenges of Leadership*, Orbis Books, New York, 2010.

ĆORIĆ Vesna, BULJAN FLANDER Gordana i ŠTIMAC Domagoj, Seksualno zlostavljanje djece: Dijagnostička obrada i čimbenici koji utječu na razotkrivanje, u: *Paediatrica Croatica* 52 (2008.) IV., 263 – 267.

DEETMAN Wim, DRAIJER Nel, KALBFLEISCH Pieter, MERCKELBACH Harald, MONTEIRO Marit i DE VRIES Gerard, *Sexual Abuse of Minors in the Roman Catholic Church*, Eindrapport Onderzoekscommissie, 2011.

Didache, u: *Apostolski oci II.*, priredio Ivan BODROŽIĆ, Verbum, Split, 2010.

DOYLE Thomas, *The 1922 instruction and the 1962 instruction „Crimen Sollicitationis“, promulgated by the Vatican*, 2008.

FORMELLA Zbigniew, *Zrelost odgojitelja u odnosu s mladima*, u: *Izgrađivati zrelu osobnost za plodne međuljudske odnose*, priredio: Josip BOŠNJAKOVIĆ, Biblioteka Dicovensia, Đakovo, 2014., 47 – 68.

FREEL Mike, *Child Sexual Abuse and The Male Monopoly: An Empirical Exploration of Gender and a Sexual Interest in Children*, u: *British Journal of Social Work*, 33 (2003.), 481 – 498.

GEARY Bernard i GREER, Joanne Marie, *The Dark Night of the Catholic Church*, Kevin Mayhew, Great Britain, 2011.

GERARD Stephanie Mignot, JOBES David, CIMBOLIC Peter, RITZLER Barry A. i MACIAS MONTANA Salvador, *A Rorschach Study of Interpersonal Disturbance In Priest Child Molesters*, u: *Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention*, 10 (2003.), 53 – 66.

GLASSER Melissa, KOLVIN Itamar, CAMPBELL Diane, GLASSER A., LEITCH Ilia i FARRELLY Simone, *Cycle of child sexual abuse: link between being a victim and becoming a perpetrator*, u: *British Journal of Psychiatry*, 179 (2001.), 482 – 494.

GOODE Helen, MCGEE Hannah i O'BOYLE Ciaran, *Time to listen, confronting child sexual abuse by catholic clergy in Ireland*, The Liffey Press, Dublin, 2003.

HANSON R. Karl i PRICE Shelley, *Sexual Abuse Screening Procedures for Positions of Trust with Children*, u: *Sexual abuse in the Catholic Church: scientific and legal perspectives : Proceedings of the conference "Abuse of children and young people by Catholic priests and religious"*, priredili R. Karl HANSON, Friedemann PFÄFFLIN i Manfred LÜTZ, Vatican City, April 2. – 5., 2003. 77 – 94.

HANSON R. Karl i MORTON-BOURGON Kelly E., *The Characteristics of Persistent Sexual Offenders: A Meta-Analysis of Recidivism Studies*, u: *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73 (2005.) VI., 1154 – 1163.

KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Smjernice za korištenje psihološke struke u primanju i odgoju svećeničkih kandidata*, Zagreb, 2009.

KONGREGACIJA ZA KLER, *Dar svećeničkog zvanja. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotialis*, Zagreb, 2017.

KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Cirkularno pismo, *Pomoć biskupskim konferencijama kako da pripreme smjernice za postupanje u slučajevima spolnog zlostavljanja maloljetnika od strane klerika*, u: *Prema ozdravljenju i obnovi: Simpozij 2012. održan na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu o seksualnom zlostavljanju maloljetnika*, priredili Charles J. SCICLUNA, Hans ZOLLNER i David J. AYOTTE, Zagreb, 2012., 33 – 41.

KUNIČIĆ Jordan, Celibat i psihička defektnost, u: *Bogoslovska smotra*, 36 (1966.), 94 – 102.

LANGEVIN Ron, WRIGHT Percy i HANDY Lorraine, Characteristics of Sex Offenders Who Were Sexually Victimized as Children, u: *Annals of sex research*, (1989.) II., 227 – 253.

LANGEVIN Ron, *Who Engages in Sexual Behaviour with Children? Are Clergy Who Commit Sexual Offences Different from Other Sex Offenders?*, u: *Sexual abuse in the Catholic Church: scientific and legal perspectives : Proceedings of the conference "Abuse of children and young people by Catholic priests and religious"*, priredili R. Karl HANSON, Friedemann PFÄFFLIN i Manfred LÜTZ, Vatican City, April 2. – 5., 2003. 24 – 44.

LAZZARIN Piero, *Sveci kroz crkvenu godinu, mala enciklopedija*, Veritas, Zagreb, 2011.

MCGEE Hannah, GARAVAN Rebecca, DE BARRA Mairead, BYRNE Joanne i CONROY Ronan, *The SAVI Report: sexual abuse and violence in Ireland. Executive Summary*, Dublin Rape Crisis Centre, Dublin., 2002.

MILJEVIĆ-RIDIČKI Renata, *Zlostavljanje djece: oblici zlostavljanja i njihovo prepoznavanje*, u: *Društvena istraživanja* Zagreb, 19/20 (1995.), VI. – V., str. 539 – 549.

IVAN PAVAO II., Apostolsko pismo, *Sacramentorum sanctitatis tutela, (Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis)*,

IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica, *Pastores dabo vobis*, Glas Koncila, Zagreb, 1992.

PAVELIĆ Dragan, *O samoći, samovanju i usamljenosti*, Biblioteka oko tri ujutro, Zagreb, 2007.,

RASHID Faisal i BARRON Ian, The Roman Catholic Church: A Centuries Old History of Awareness of Clerical Child Sexual Abuse (from the First to the 19th Century), u: *Journal of Child Sexual Abuse*, 27 (2018.) VII., 778 – 792.

RASHID Faisal i BARRON Ian, Critique of the Vatican's Role in Recent Child Protection Practice: A Brief Report, u: *Journal of Child Sexual Abuse*, 27 (2018.) II., 141 – 153.

SULLIVAN Joe i BREECH Anthony, Comparative Study of Demographic Data Relating to Intra- and Extra-familiar Child Sexual Abusers and Professional Perpetrators, u: *Journal of Sexual Agression*, 10 (2004.), 39 – 50.

ROSSETTI Stephen Joseph, *From Anger to Gratitude. Becoming a Eucharistic People*, Gregorian University in Rome, Italy - 26 March 2004.

ROYAL COMMISSION INTO INSTITUTIONAL RESPONSES TO CHILD SEXUAL ABUSE, *Final Report: Preface and Executive Summary*, Commonwealth of Australia, 2017.

STOLTENBORGH Marije, VAN IJZENDOORN Marinus H., EUSER Eveline M. i BAKERMANS-KRANENBURG Marian J., A Global Perspective on Child Sexual Abuse: Meta-Analysis of Prevalence Around the World, u: *Child Maltreatment*, 16 (2011.) II., 79 – 101.

ŠALKOVIĆ Josip, Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1395.), u: *Bogoslovska smotra*, 79 (2009.) II., 247 – 273.

ŠTENGL Ivan, Seksualno zlostavljanje maloljetnika moguća profil pedofiliji sklone osobnosti klerika, u: *Bogoslovska smotra*, 82 (2012.) II., 339 – 367.

THE JOHN JAY COLLEGE RESEARCH TEAM, The nature and scope of the problem of sexual abuse of minors by Catholic priests and deacons in the United States, 1950-2000, Washington, D.C., 2004.

ULLMAN Elisabeth, HILWEG Werner, *Childhood and trauma: separation, abuse, war*, Ashgate, Aldershot, 1999.

VIDOVIĆ Boris, Pedofilija i Crkva, u: *Crkva u svijetu*, 45 (2010.), II., 139 – 142.

WONG Jorge Carlos Patron, *Kandidati za svećeništvo i redovnički život: izbor, odabir i formacija*, u: Prema ozdravljenju i obnovi: Simpozij 2012. održan na Papinskom sveučilištu

Gregoriana u Rimu o seksualnom zlostavljanju maloljetnika, priredili Charles J. SCICLUNA, Hans ZOLLNER i David J. AYOTTE, Zagreb, 2012., 111 – 133.

Zakonik kanonskog prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., Glas Koncila, Zagreb, 1996.

Internetski izvori:

Bl. William Joseph Chaminade, u: https://www.catholic.org/saints/saint.php?saint_id=7719 (17.4.2019.)

BYRNE Elizabeth, *Canberra Marist brother John William Chute abused several boys, court finds*, (2019.), u: <https://www.abc.net.au/news/2019-03-28/canberra-brother-kostka-marist-sex-offences-court/10948376> (4.6.2019.)

CANADE SAUTMAN Francesca, *Verniolle, Arnaud De Fourteenth Century*, (2001.), u: <https://www.encyclopedia.com/social-sciences/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/verniolle-arnaud-de-fourteenth-century> (19.6.2019.)

FAIOLA Anthony, HARLAN Chico i PITRELLI Stefano, *'The pope ignored them': Alleged abuse of deaf children on two continents points to Vatican failings*, (2019.), u: https://www.washingtonpost.com/world/europe/the-pope-ignored-them-alleged-abuse-of-deaf-children-on-two-continents-points-to-vatican-failings/2019/02/18/07db1bdc-fd60-11e8-a17e-162b712e8fc2_story.html?noredirect=on&utm_term=.39e53b80f98c (4.6.2019.)

Federal report on 40 years of the child abuse prevention and treatment, u: <https://youthlaw.org/publication/federal-report-on-40-years-of-the-child-abuse-prevention-and-treatment-act/> (4.6.2019.)

GRANIĆ Marija, *Asertivnost – ponašanje, komunikacija i savjeti*, (2018.), u: https://www.krenizdravo.rtl.hr/psihologija_p/asertivnost-ponasanje-komunikacija-i-savjeti, (3.8.2019.)

HIGGINS Jenny, *Mount Cashel Orphanage Abuse Scandal*, (2012.), u: <https://www.heritage.nf.ca/articles/politics/wells-government-mt-cashel.php> (4.6.2019.)

JENDRIČKO Tihana, *Histrionički poremećaj ličnosti, 1. dio*, (2015.), u: <https://www.zdravobudi.hr/clanak/512/histrionicni-poremecaj-licnosti-1-dio> (26.3.2019.)

JACOBSEN Geesche, *Sex abuse priest jailed for nine years*, (2008.), u: <https://www.smh.com.au/national/sex-abuse-priest-jailed-for-nine-years-20081004-gdsxf2.html> (4.6.2019.)

John Geoghan — The Pedophile Priest Killed By A Molestation Victim In Jail, (2018.), u: <https://allthatsinteresting.com/john-geoghan> (4.6.2019.)

Josip Kalasancijski, (2014.), u: <http://www.zg-nadbiskupija.hr/dokumenti/aktualnosti/josip-kalasancijski> (2.4.2019.)

KONGREGACIJA ZA BISKUPE, Direktorij za pastirsku službu biskupa, *Apostolorum succeso*res, (2004.) u:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/rc_con_cbishops_doc_20040222_apostolorum-successores_en.html (2.5.2019.)

KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Sacramentorum sanctitatis tutela – historical introduction*, (2001.), u: http://www.vatican.va/resources/resources_introd-storica_en.html (20.5.2019.)

Legionaries of Christ Denounce Founder, Marcial Maciel Degollado, (2014.), u: <https://www.nytimes.com/2014/02/07/world/legionaries-of-christ-denounce-founder-marcial-maciel-degollado.html> (10.4.2019.)

LETICA CREPULJA Marina, *Granični poremećaj osobnosti i psihotični simptomi*, (2015.), u: <https://www.zdravobudi.hr/clanak/821/granicni-poremecaj-osobnosti-i-psihoticni-simptomi> (26.3.2019.)

MCGARRY Patsy, *Tony Walsh possibly ‘most notorious clerical child sexual abuser’ in Dublin*, (2018.), u: <https://www.irishtimes.com/news/social-affairs/religion-and-beliefs/tony-walsh-possibly-most-notorious-clerical-child-sexual-abuser-in-dublin-1.3737154> (19.6.2019.)

Lokus kontrole, u: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37041> (26.3.2019.)

NJEMAČKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Sexual abuse of minors by catholic priests, deacons and male members of orders in the domain of the German Bishops’ Conference – Summary*, (2019.), u:

https://www.dbk.de/fileadmin/redaktion/diverse_downloads/dossiers_2018/MHG-eng-Endbericht-Zusammenfassung-14-08-2018.pdf

Saint Joseph Calasanz, u: <https://www.britannica.com/biography/Saint-Joseph-Calasanz> (2.4.2019.)

Seksualno zlostavljanje djece, u: <http://cnzd.org/edukacija/seksualno-zlostavljanje-djece> (3.5.2019.)

PAPA FRANJO, Motu proprio, *As loving mother*, (2016.), u:

https://w2.vatican.va/content/francesco/en/apost_letters/documents/papa-francesco_lettera-ap_20160604_come-una-madre-amorevole.html (10.5.2019.)

PAPA FRANJO, Motu proprio, *La tutela dei minori*, (2019.), u :

http://www.vatican.va/resources/resources_protezioneminori-legge297_20190326_en.html (12.5.2019.)

PAPA FRANJO, Motu proprio, *Vox estis lux mundi*, (2019.), u:

http://w2.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190507_vos-estis-lux-mundi.html (10.5.2019).

Predator priests shuffled around globe, (2010.) u: <https://www.cbsnews.com/news/predator-priests-shuffled-around-globe/> (19.6.2019.)

REESE Thomas, *Benedict's unfortunate letter ignores the facts on the Catholic sex abuse crisis*, (2019.), u: <https://religionnews.com/2019/04/15/benedicts-unfortunate-letter-ignores-the-facts-on-the-catholic-sex-abuse-crisis/> (24.6.2018.)

ROUSSEL Narcisse, *Confidential Memorandum*, u: <https://www.nacms.org/bookstore/confidential-memorandum> (16.4.2019.)

SCHECTER Anna i ROSS Brian, *Top Catholic Priest Accused of Sexually Abusing His Own Sons*, (2010.), u: <https://abcnews.go.com/Blotter/top-vatican-priest-accused-sexually-abusing-sons/story?id=10968647> (4.6.2019.)

The council of Trent, Session XIII., On reformation, second decree, Chapter IV., u: <http://www.thecounciloftrent.com/ch13.htm> (21.8.2019.)

Vatican shielded Dublin priest until he raped boy in pub, says inquiry, (2010.), u: <https://www.ndtv.com/world-news/vatican-shielded-dublin-priest-until-he-raped-boy-in-pub-says-inquiry-442326> (5.5.2019.)